

PISANII SÂNGEORZENE

REVISTĂ DE SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL II, NR. 9, MAI, 2013

Revistă sprijinită și finanțată de:

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL II, NR. 9, MAI 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROĞA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: hodoflo1@yahoo.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: alexandru.daraban@yahoo.com
TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

COPERTA I: *Medalion cu Sfântul Gheorghe, patronul spiritual al localității;
Biserica ortodoxă (fostă greco-catolică) „Sfântul Nicolae”*
COPERTA IV: *Icoană de la Mănăstirea Cormaia*

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

Cu ocazia sărbătorii
Învierii Domnului, fiți
binecuvântați și
întăriți în nădejdea
vieții veșnice!

HRISTOS A ÎNVIAT!

**Î. P. S. ANDREI ANDREICUȚ, Arhiepiscopul Vadului,
Feleacului și Clujului și Mitropolit al Clujului,
Maramureșului și Sălajului**

„La Crăciun, în scrisoarea pastorală, vă făceam o propunere duhovnicească: să o apucăm pe altă cale. Să alegem un drum bun pentru călătoria vieții noastre, un drum care ne duce la Hristos. Acum, la Sfintele Paști, vom medita împreună la sfârșitul drumului vieții noastre pământești, la capătul căii. Pentru că viața noastră nu-i decât o călătorie pe care dorim s-o săvârșim bine. În ectenia cererilor de la Vecernie Îi cerem lui Dumnezeu: Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos. Sfântul Pavel subliniază faptul că noi suntem pe pământ călători și că nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie (Evrei 13,14). Iar o cântare de la înmormântarea preoților zice că viața noastră este pe pământ ca o jucărie: ceea ce n-am fost ne facem și din ceea ce suntem ne stricăm; vis nestăător suntem, suflare care nu are putere, zbor de pasăre călătoare, corabie pe mare care nu lasă urmă.

Poetul duhovnicesc Traian Dorz, cu darul pe care i l-a dat Dumnezeu, reușește să exprime artistic și sugestiv această condiție a noastră de călători:

Un lung tren ne pare viața, ne trezim în el mergând,
Fără să ne dăm noi seama unde ne-am suit și când.
Fericirile sunt halte, unde stăm câte-un minut;
Până când să ne dăm seama, sună, pleacă, a trecut...
Iar durerile sunt stații lungi, de nu se mai sfârșesc,
Și în ciuda noastră, parcă, tot mai multe se ivesc.
Arzători de nerăbdare înainte tot privim,
Să ajungem mai degrabă la vreo țintă ce-o dorim.
Ne trec zilele și ani, clipe scumpe și dureri,
Noi trăim hrăniți de visuri și-nsetați după plăceri.
Mulți copii voioși se urcă, câți în drum n-am întâlnit!...
Iar câte-un bătrân coboară trist și frânt, și istovit.
Vine odată însă vremea să ne coborâm și noi;

Ce n-am da, atunci, o clipă să ne-ntoarcem înapoi?
Dar, pe când, privind în urmă, plângem timpul ce-a trecut,
Sună-n Gara Veșniciei; am trăit și n-am știut!...

P. S. FLORENTIN CRIHĂLMEANU, Episcopul Episcopiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla

Ce înseamnă pentru noi, astăzi, a alege liber să credem în acest adevăr fundamental al credinței?

Să privim exemplul mărturisitorilor Bisericii noastre. În volumul autobiografic «Lanțuri și teroare», episcopul Ioan Ploscaru răspunde ferm anchetatorului, care îl întrebase, ironic, dacă nu s-a săturat de închisoare: «Cel mai mare bun al omului, după Dumnezeu, mântuirea sufletului și credință, este libertatea. Și eu, ca orice ființă de pe lume, o doresc. (...) Dacă totuși nu accept condițiile Dvs. de a fi pus în libertate, veți înțelege că am ceva care prețuiește mai mult decât viața: CREDINȚA ÎN DUMNEZEU!».

Libertatea noastră este în directă legătură cu iubirea și încrederea filială pe care o avem față de Tatăl ceresc (cf. J. Philippe). Experiența vie a sfinților, în particular a martirilor și mărturisitorilor pentru credință, constituie un exemplu de trăire a libertății credinței ca un drum de mântuire. Ei și-au oferit viața lui Dumnezeu, fără a dori altceva decât să împlinească voia Lui, și au primit în schimb harul de a se bucura de o imensă și profundă libertate pe care nimic și nimeni nu le-ar fi putut-o lua: LIBERTATEA CREDINȚEI...

Vă invit să ne reamintim că în anul acesta comemorăm 1700 de ani de la Edictul de la Milano, ce oferea libertate creștinilor, încheind astfel o pagină de glorie a Bisericii creștine primare presărată cu numeroși martiri care au urmat calea credinței și au ales mai degrabă jertfa supremă decât lepădarea de legea în care au fost botezați.

De asemenea, în acest an, Eparhia noastră aniversează 160 de ani de la întemeierea ei prin Bula papală «Ad apostolicam sedem», promulgată de către Papa Pius al IX-lea la 26 noiembrie 1853, cu primul sediu episcopal la Gherla (Armenopolis).

Luna mai este în Biserica noastră și luna comemorării episcopilor mărturisitori ai credinței din timpul regimului comunist. Împărtășim cu toții bucuria beatificării Mons. Vladimir Ghika și ne rugăm ca, după voința lui Dumnezeu, să fie ridicați la cinstea sfințelor altare, cât de curând și episcopii noștri mărturisitori ai credinței.

Dealul „Pleșa”

„Pe Blaga l-a atras la Sângeorz, de cum a intrat în curte, casa noastră cea veche, țărănească, acoperită cu draniță, cu ferestre mici străjuite de obloane și cu târnaț lung, sprijinit pe stâlpi de lemn. Stătea în mijlocul curții și nu se sătura să o privească. De la casă își întorcea apoi ochii spre Pleșă, dealul vulcanic ce se profila, cu silueta-i elegantă, dicolo de Someș, în peisajul baroc al dealurilor de la Sângeorz. Pleșa reprezenta triumful echilibrului asupra dezordinii. O explozie clasică într-o natură refractară, închipuind sub cer grația unui templu agresat...

Dintre dedicațiile scrise la Sângeorz de Blaga pe cărțile sale, două mai ales îmi evocă astăzi acele momente unice: cea de la *Nebănuitele trepte*, subliniind începutul prieteniei dintre noi: *Lui Lucian Valea, cu bucuria că această reîntâlnire ne-a făcut prieteni, 15 august 1954, Lucian Blaga și cea de pe *Trilogia cunoașterii: Lui Lucian Valea în amintirea unui August albastru și ușor obosit, 15 VIII 1954.**

***Lucian Blaga*”**

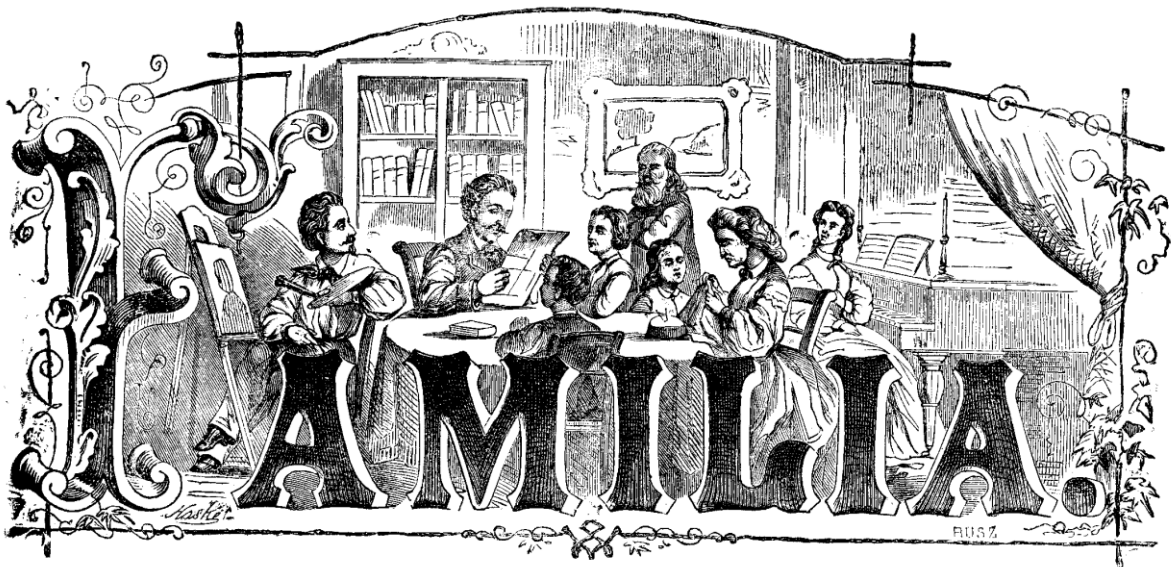
**LUCIAN VALEA, *Oameni pe care i-am iubit*,
Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2004, pp. 23-24.**

Foto: Maxim Dumitraș

TRADIȚII

Pesta 30 iuliu. (11 augustu.)
Va. eșî dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 31.

Anulu VIII, – 1872.
Pretialu pe anu 10 fl., pentru Roman'ă 2 galbeni.

- DOINE ȘI HORE POPORALE

- De pe Valea Someșului –

SILVIU SOHORCA¹

I

Dusu-i badea, dus la moară,
Pică piatra și-l omoară;
Dar de-a fi să fie-al meu,
Să-l ferească Dumnezeu!

II

Cine n-are drăguț drag,
Cătu-i lumea-i tot beteag;
Că mă știu eu chiar pe mine,

¹ **Familia**, Pesta, Anul VIII, 1872, nr. 31, 30 iulie/11 august, p. 365.

SILVIU SOHORCA

III

Cântă păsărica-n laz,
Moare mândra de necaz;
Nici o iubesc, nici o las!
Cântă păsărica-n vie,
Moare mândra de mânie,
Că ea nu-mi prea place mie!

IV

Bată-te, bădiucă bată,
Ziua de mâini și de-alaltă,
Cercul de pe lângă lună
Și dragostea mea cea bună,
Cercul de pe lângă soare,
Și dragostea arzătoare!

DOINE ȘI HORE POPORALE

V

Sărutu-ți mândră gura
Seara și dimineața
Și-n toată una vremea,
Sărutu-ți ochii vioi.
- Și eu bade amândoi!

VI

Floritică albăstrea
Ce-ai crescut în seama mea
Așa-naltă subțirea?
Floritică de pe șes
Din o mie te-am ales,
Te-am ales numai pe mers!

DATINI ȘI FOLCLOR DIN SÂNGEORZ-BĂI

IUSTIN SOHORCA¹

Autodescântecul fetelor

Fetele, cu deosebire duminica și în diminețile sărbătorilor, se spală cu apă „neînceptă” de izvor, rece și cristalină.

Luând în mâinile făcute găvan apă, se autodescântecă, rostind ca o rugăciune descântecul următor, după care se spală cu săpun bine mirositor pe față, pe grumaz și pe bust:

Apă mândră argintie
Fă-mă albă frumușea
Ca spicuțul grâului
Ca pana păunului
Ca sfântul soare când răsare
Ca săscuța când e floare
Fă-mă dragă tuturor
Ca vинуtu plopilor
Ca mireasa albinelor
Ca țâța pruncilor
Ca măru roș copiilor.

Comunicată de Ioan Buia, 40 ani.

Înainte de a merge la horă sau la șezătoare, fata se duce la Someș, unde spălându-și fața cu apă curată, rostește autodescântecul următor:

Apă mândră mergătoare
Fă-mă mândră ca o floare
Și mă fă ca niște flori
Să fiu dragă la feciori

---

¹ **Cercul Cultural *Plaiuri Năsăudene și Bistrițene***, număr îngrijit de Clemente Plăianu și Ironim Marțian, Cluj-Napoca, 1988, pp. 105-114.

Ca țâța pruncilor

Ca otava juncilor.

Comunicată de Saveta Bogdan, 30 ani.

Descântecul furunculului

In trecut, dacă cineva era chinuit de durerile și de neplăcerile unui furuncul (buboi) sau uimă, îngrijitoarea încerca felurite tratamente, aplicând pe buboi (uimă) „legători” calde de „ceapă friptă în spuză”, „bălmoșel de in fiert în lapte”, „făină de grâu frământată cu oloi (ulei, s.n.) de floarea soarelui”, cu „smoală de pe osia carului”, etc.

Dacă furunculul nu „îndărăpta” se recurgea la următorul descântec:

Buboi săc de vârstăsăc	Care pe (cutare) îl ține legat
Cu de rădăcină	Buboi umflat cu drac îmbrăcat
Te fac fărină	Trage-te cu bine
De nu te-i usca	Și te du la (cutare)
Cu ciocanul în cap ți-oi da	Pe negură, pe ceață
Și tot te-oi sfărâma	Și de cățâni te acață
Că de nu te-i coace	Ca (cutare) să rămâie curat
Și de nu te-i sparge	De buboi spălat
Fără giungiuri și fără dureri	Cum Dumnezeu l-o lăsat
Te-oi sparge cu acu	Și cum mă-sa l-o înfășat.
Să iasă din tine dracu	

Descântecul era făcut împungând ritmic cu vârful unui cuțit într-o bucată de slănină, pe care, pe urmă o dădea să o mănânce un câine.

Comunicat de Saveta Bogdan, 30 ani.

Descântec de speriet

Când un copil sau adult se sperie de un câine, de un animal cu nărav rău, de un om beat sau nebun, care se dau la el, se zice că se trezește noaptea din somn cu spasmi și că „sare pe păreți”. Atunci mamele aleargă la proprietarul animalului sau la omul care a cauzat spaima și le tunde câte o viță de păr de pe capul lor. Reîntoarsă acasă, pune pe o farfurie jar și pe jar părul.

Speriatul trebuie să inhaleze putoarea și fumul părului tuns.

Se crede tare că după acest procedeu, pacientul se liniștește, dacă nu, se rostește următorul descântec:

S-o luat boanza neagră	- Acolo nu te duce
Din pădurea neagră	Că are mamă pricepătoare
Cu dinții rânjiți	Din prag te-a lovi în cap
Cu ochii zgâiți	Pe garduri lanțuri a-ntinde
Cu părul până-n pământ	Te du în munții garaleului
- Unde te duci tu boanză neagră	Că este o stavă de armăsari
Din pădurea neagră	Și belește unu
Cu dinții rânjiți	În sânge te scaldă
Cu ochii zgâiți	Carnea o mănâncă
Cu păru până-n pământ?	(Cutare) să sară și răsără
- Mă duc până la (cutare)	Ca argintul cel curat
Să-l sar, să-l spar	Ca Dumnezeu ce l-o dat
În boale să-l bag	Ca maica ce l-o lăsat.

După terminare, se suflă în cruce asupra pacientului, de trei ori.

Descântecul se rostește în vreme ce cu un foarfec se împunge ritmic într-un cățel de usturoi.

Comunicat de Saveta Bogdan, 30 ani.

Descântec de deochi

Mamele grijulii, ca odraslele lor să fie apărate de deochiat, împachetează într-un săculeț un cățel de usturoi, câteva boabe de piper, puțină tămâie și o bucățică de piele dintr-un ciur părăsit. Acest mic talisman, prevăzut cu un baier, la copii mai răsăriți este atârnat la gât, iar la cei mici, este legat cu un fir roșu la mâna dreaptă, împreună cu un „gioc” (o cochilie albă, tare și mică de un fel de melc).

Acest talisman este un mijloc preventiv care trebuie purtat în mod discret în permanență.

Dacă, în ciuda acestor măsuri, copilul totuși este deochiat, se recurge la următorul descântec:

S-o luat (cutare) de la casă	De l-o deochiat o femeie
De la masă	Cu ochi de cucuvele
S-o dus miez de miază cale	Crepe-i țâțele, pice-i costițele,
S-o ținut cu strigoii și cu moroii	(Cutare) să răsără
Cum pe (cutare) l-o văzut	Ca argintul cel curat
Cum l-o și deochiat	Ca maica ce l-o lăsat
De l-o deochiat bărbat	De la mine și de la Dumnezeu sfântul
Cu ochi de vârcolac	leac.
Crepe-i oasele, pice-i boășele	

Tot pentru un copil deochiat, care simte și „strânsori” prin stomac și prin burtă, mama îi „stinge cărbuni”. Stinge, adică într-o ulcică cu apă jar, murmurând ritmic îndărăpt de la 9 la 1.

După stingerea jarului se uită în ulcică și văzând câțiva cărbuni plutind pe apă, are convingerea că atâtea persoane cu ochi răi i-au deochiat băiatul. Pacientul trebuie să sparbă de trei ori din apă. Mama îi udă ochii și îi face trei cruci pe frunte.

Comunicat de Saveta Jojă.

Descântec pentru mana vacilor

In timpurile de mult trecute, dar nu de tot uitate, se iscau multe certuri și chiar dușmăni între unele gospodine din sat din pricină că unele vaci cu lapte stărpiau, așa ca din senin sau ce „bolovăneau”, cauza care tulburau sau încetau producția de lapte.

Multe din gospodine afirmau și convingeau și pe altele că „au văzut cu ochii” pe cutare „babă meșteră” „mulgând malița” sau „un scăunel”, șoptind expresiunile îmblânzitoare: „Cias Rujană”, „Cias Joiană”, „dă-mi laptele tău, dăm groștiorul tău, că eu ți-oi da tărâțe cu sare, otavă de mâncare, cum voi n-ați avut și nu-ți avea, vițeeii voștri i-oi înțărca, i-oi crește, să vă fie mai drag la mine decât la voi”.

Și în adevăr, de atunci, dacă vacile, când se întorceau seara de la imaș, întâmplător, răgeau în dreptul casei „babei meștere”, se confirmă zvonul și se întărea convingerea, că în adevăr, se poate lua „mana” vacilor.

Atunci chemată, altă „babă” mai „meșteră” venea la grajdul vacii cu pricina, unde, prin anumite mișcări cu mâinile, prin aplecări, prin căscături a somn, prin închiderea și holbarea ochilor, începea o rosti în mod mistic, împungând cu un cuțit melița sau un „scăunel muls”, următorul descântec de „întors”:

Nea Florică, nea neaca-nea
Eu nu te strig pe tine
Că stric laptele tău
Și groștiorul tău
Să vie iute ca gându

Repede ca vântu, laptele ca izvoru
Groștiorul ca nămolu, că de nu-i veni
Atâta te-oi împunge
Până-i rămânea ca un fir de mac
În nouă crepat.

Comunicat de Ioana Buia.

Pentru a face vacile imune față de luarea „manei” se iau diferite măsuri preventive și anume:

1. Când vaca fată pentru prima dată, gospodarul îi găurește vârful coarnelor, în care introduce porțiuni mici de tămâie, sare, piper, usturoi și cărbuni.

2. Tot pentru imunizarea vacilor care fată prima dată li se dă să lingă deodată cu tărâțele îndatinate și un ou de la o puică neagră și nouă feluri de boabe (grăunțe) de cucuruz, grâu, orz, ovăz, secară, orzoaie, floarea soarelui, sâmburi de bostan și chimin.

3. Pentru anihilarea efectului luatului manei, de la orice vaci, se „spurcă” laptele muls de tâlhărița „babă meșteră” de la meliță prin aceea că, în fiecare dimineață, înainte de mânatul la imaș, gospodina îi unge cu un băț ambii piteni (între unghiile din dărăpt) ale picioarelor dindărăpt cu puțin excrement. Se crede că procedeul acesta este eficace, căci după 1-3 zile, însăși „baba meșteră” „face de întors”, pentru că laptele meliței pute.

Comunicat de Solomon Petrașcu, 40 ani, agricultor.

Mana oilor

De regulă, la stânilor de oi baciul sau altcineva șitia a sufla și a da diferite semnalizări cu sunete prelungi date din buciul făcut de corn de bou. Sunetele acestea înspăimântau și îndepărtau „jigania” (urșii și lupii), dar semnalizau și alt pericol de altă natură: „luarea manei oilor” de către altă stână din alt munte.

Pericolul era observat prin faptul că oile stărpiau sau se „zburătăciau” și nu produceau laptele obișnuit. Totodată oile erau neliniștite, behăiau și chiar se „burdușiau” întere ele.

La semnalul de chemare, toți păcurarii, strungașii și stărparul alergau la mutare, unde la porunca baciului, își lepădau toate hainele de pe ei (exceptând cele inferioare) și punându-le toate grămadă, le ciomăgeau vârtos cu botele, în vreme ce baciul rostea ceva rugăciuni, blesteme și un descântec asemănător cu acela de la luarea manei vacilor.

După acest procedeu, se credea că turma se liniștea, laptele revenea și toată viața stânei, relua viața normală.

Comunicată de Macidon Buia, 72 ani, agricultor.

Boale și vindecări

Eu foarte mult timp în urmă, probabil pe vremea sclavagismului și al robiei țăranilor noștri, când în comune serviciul medical era aproape inexistent și de îngrijirea copiilor nu se prea îngrijea cineva, îmbolnăvirea și prin ea mortalitatea infantilă era mare de tot.

Boala, care astăzi sunt tratate mai ușor, pe vremuri se făceau cu leacuri băbești și cu descântece. Arăt câteva boale tratate și „tămăduite” în timpurile vechi:

1. Un copil mic bolnav de diaree, slăbit în ultimul grad, care pe urmă a murit „la sfatul babei pricepute” a fost „petrecut” prin pământ. Acest procedeu, devenit datină, era executat așa: mama copilului împreună cu baba săpau oblic într-un răzvor de pe coasta unui deal un mic tunel. Una se posta la gura de sus, alta la gura de jos a tunelului, iar copilul îmbrăcat cu cămașă nouă era trecut de trei ori prin tunel de la una la cealaltă, la comanda „dă-mi-l mie” și na-ți-l ție”. Pe urmă copilul era dezbrăcat de cămașă, care era vârâtă în tunelul ce era dărâmat peste ea.

Se credea că boala copilului a rămas în cămașă și a fost îngropată în tunelul dărâmat.

2. „Faptul”, o boală ce apare pe trup ca un fel de urticarie, ce produce mâncărimi mari (asemănătoare cu râia) se vindeca, în afară de descântec, cu fricționarea trupului cu o „pânzătură” (catrință) aspră, părăsită.

După fricționare, pânzătura era scuturată deasupra focului, iar trupul copilului era spălat cu picurii de apă aruncați de roata morii, colectați de mama sa.

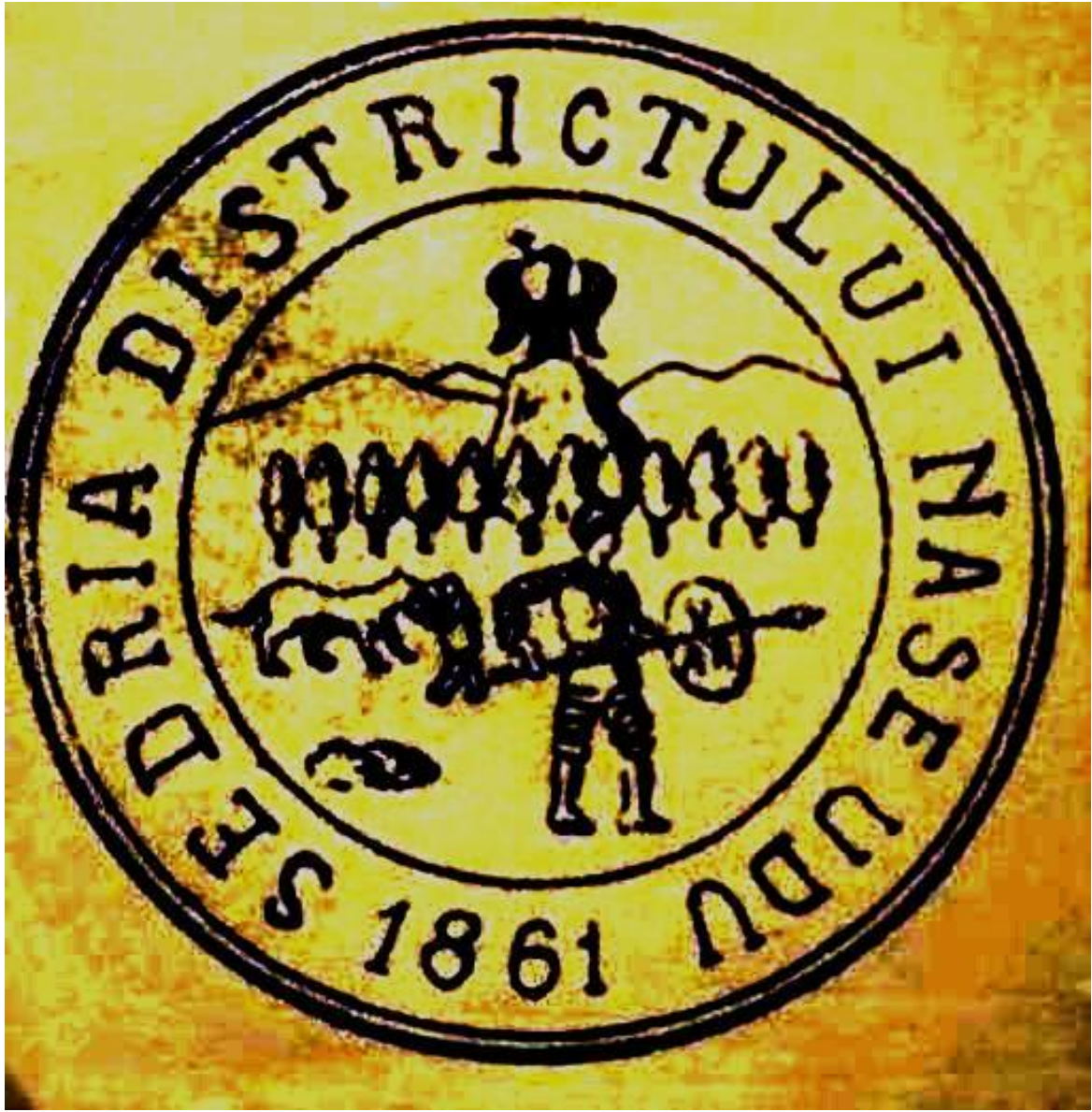
Se credea că boala era arsă în foc, iar copilul era spălat de orice rău.

3. Opăreala copiilor mici era presărată cu făină de lut ars de focul de vatră, înlocuind pudra.

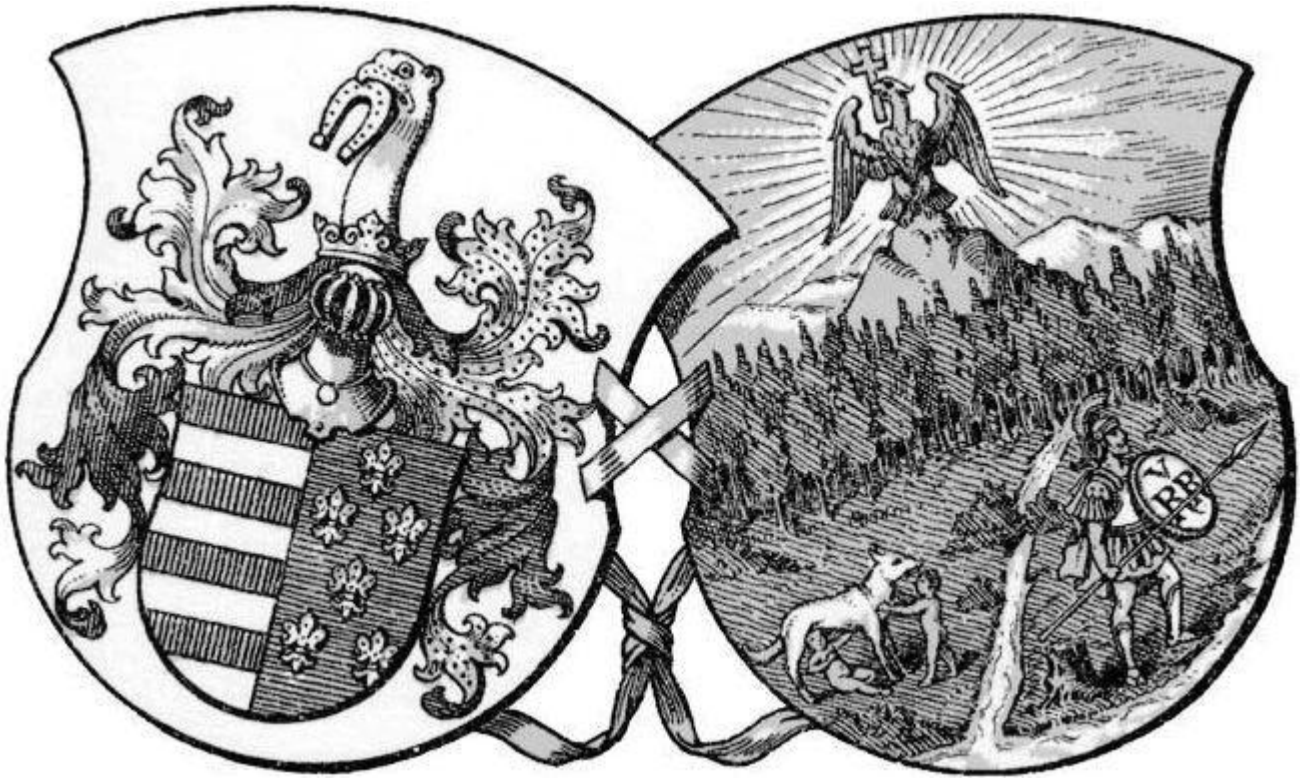
4. Febra copiilor era potolită cu înfășurarea lor într-un petec de pânză, muiată în urină.

5. Durerile de gât și inflamația glandulelor se tratau și se vindecau cu ajutorul „legătorilor” (oblojelelor) cu cârpe muiate în urină, din care bolnavii trebuiau să beie și să galgarizeze. Acest procedeu se practică și acum.

Comunicată de Macidon Buia, 73 ani, agricultor.

BISERICĂ ȘI SOCIETATE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

TINERI SÂNGEORZENI, DESCENDENȚI DIN GRĂNICERI, SPRIJINIȚI DIN FONDUL DE STIPENDII NĂSĂUDEAN

DR. LAZĂR URECHE¹

Fondurile grănicerești năsăudene au avut un parcurs istoric care le individualizează printre celelalte fonduri confiniere din Transilvania. Această individualizare s-a alțoit pe o serie de elemente locale specifice, dintre care semnalăm, în primul rând, diversitatea surselor ce au stat la baza creării și consolidării lor, fapt ce le-a asigurat o remarcabilă vitalitate.

Spre deosebire de Fondul de provente din Regimentul I românesc, al cărui fundament s-a pus din veniturile obținute din cei 14 munți expropiați de la familii nobiliare, cel năsăudean s-a constituit, în mare măsură, din bunuri și drepturi ce au aparținut comunelor înainte de militarizare (drepturile regaliene), apoi din valorificarea bogățiilor locale (lemnul în special) sau prin stimularea unor activități economice producătoare de venituri (plutăritul). Alte importante izvoare le-au reprezentat arendările și vânzările de bunuri imobiliare, proprietate a grănicerilor, și dreptului de cârciumărit, diversele taxe pentru felurite activități, inclusiv cele achitate de grăniceri pentru școală.

Diversitatea surselor de alimentare a fondului de provente năsăudean i-a îngăduit obținerea unui capital însemnat, capabil să sprijine, uneori, chiar și regimentele secuiești. În timpul instituției militare, fondul amintit a fost stimulator al vieții economice, fapt ce s-a răsfrânt pozitiv în viața socială, edilitară și, mai ales, în cea școlară și culturală locală.

Din prezentarea izvoarelor de venituri ale fondurilor năsăudene s-a putut observa că statul n-a contribuit practic cu nicio sursă la crearea lor. De aici rezultă caracterul privat grăniceresc al fondurilor, foarte evident la cel de maonture, acesta fiind opera exclusivă a

---

¹ Acest articol se vrea un omagiu adus celui ce a fost absolvent al liceului sângeorzan. Rândurile de față fac parte din lucrarea *Fondurile grănicerești năsăudene*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 165-170; pp. 180-196. Titlul articolului aparține redacției.

grănicerilor năsăudeni. Cu toate acestea nu se poate neglija meritul erariului militar în înființarea și consolidarea fondurilor, care a constat în asigurarea unui cadru legislativ adecvat, cât și în canalizarea energiei și iscusinței populației românești în scopul valorificării bogățiilor locale. Fenomenul se observă chiar și la fondurile școlare comunale, care, deși create la inițiativa vicarului Ioan Marian, au beneficiat de implicarea organelor militare prin emiterea unor dispoziții stimulative.

Un alt fenomen care se impune subliniat rezidă în faptul că, spre deosebire de alte comunități confiniere din Transilvania (secuiei, de pildă), la desființarea instituției de graniță năsăudeni au respins ideea divizării și împărțirii între localități a fondurilor de proveniență și monture și le-au pus sub o administrație civilă unică, în slujba luminării populației românești prin școală. Prin urmare, fondurile grănicerești militare s-au transformat în fonduri civile, devenind o instituție cu personalitate juridică de drept privat, iar potrivit noilor destinații Fondul de proveniență a primit denumirea de Fond școlar central și cel de monture de Fond de stipendii.

După punerea lor în funcțiune cele două fonduri au cunoscut o însemnată perioadă de consolidare materială. Capitalul acumulat a permis achiziționarea de noi bunuri imobiliare (terenuri agricole, păduri, edificii, mori) ce au dus la sporirea veniturilor anuale. Între 1868-1879, bunăoară, Fondul școlar central a cumpărat asemenea bunuri în valoare de aproximativ 95.000 florini v.a., iar, în numai 7 ani (1871-1878), cel de stipendii averi similare în preș de peste 63.500 florini v.a.

Obligațiile impuse de întreținerea școlilor și de ridicarea gimnaziului din Năsăud, dar mai cu seamă răscumpărarea dreptului de cârciumărit prin obligațiuni de către statul maghiar și reducerea dobânzilor pentru acestea în anul 1902 au secătuit veniturile Fondului școlar central. Prin urmare, unele școli întreținute de fond au fost închise succesiv, eforturile sale concentrându-se în primele două decenii ale secolului nostru spre asigurarea funcționării liceului năsăudean. Fondul de stipendii a cunoscut, însă, o mai bună stabilitate materială, dar nici el n-a fost ferit de unele ingerințe ale guvernului de la Budapesta.

Un alt aspect care trebuie subliniat este acerbia cu care foștii grăniceri năsăudeni au înfruntat, după 1851, erariul financiar austriac și, apoi, autoritățile budapestane pentru redobândirea fondurilor și averilor grănicerești. Lupta dâră și mândria de învingători le-au fost alimentată de poziția lor de „militaris status”, câștigată în cei 89 de ani de slujitori ca soldați ai împăratului. La început, ei și-au asociat, în confruntarea lor cu autoritățile statului, foștii grăniceri de la Orlat, iar după instaurarea dualismului austro-ungar au extins acțiunile pentru obținerea celorlalte bunuri confiniere în Parlamentul de la Budapesta, unde au fost antrenați mai mulți fruntași ai românilor din Transilvania și Banat: Andrei Șaguna, Alexandru Bohățel, Sigismund Borlea, Vicențiu Babeș¹, Ilie Măcelariu și George Barițiu².

---

¹ Dr. Lazăr Ureche, *op. cit.*, nota 2, p. 167.

² *Ibidem*, nota 3, p. 167.

O altă chestiune rezolvată după desființarea regimentului a fost preluarea și organizarea administrării fondurilor grănicerești de către reprezentanții comunelor. Este de precizat faptul că temelia organizării administrației civile a fondurilor s-a pus în timpul ființării districtului românesc al Năsăudului. Tot atunci s-a obținut Patenta imperială de restituire parțială a fondurilor confiniare (1861) și s-a încheiat „pactul” cu erariul, prin care fondurile au reintrat în posesia celorlalte bunuri care le-au aparținut (1872). De asemenea, s-a clarificat destinația școlară a fondurilor, s-au instituit organele alese ale administrației, s-au alcătuit și aprobat statutele de administrare ale fondurilor, s-a înființat Liceul din Năsăud și s-au reorganizat școlile întreținute din fondul central, s-a pus în mișcare fondul de burse și, în fine, s-a întărit baza materială a celor trei fonduri.

Până către sfârșitul primei decade a dualismului austro-ungar, administrarea fondurilor s-a bucurat de o largă autonomie. Treptat, aceasta a fost tot mai știrbită. Legile învățământului din 1879 și 1883, apoi legea comunală din 1886, prin care drepturile asupra fondurilor au fost extinse la comunele politice, și impunerea noilor statute de administrare în 1889 au pus administrația fondurilor în stare excepțională până în anul 1918.

Încălcarea autonomiei de administrare a provocat un lung șir de proteste din partea conducerilor fondurilor și a generat petiții și memorii ce au fost prezentate forurilor guvernamentale și chiar împăratului, chestiunea fondurilor grănicerești năsăudene intrând și în orizontul luptei memorandiste. La punctul „D” din *Memorandul românilor*, prezentat împăratului, se consemna faptul că statul „atacă averile fundamentale grănicerești, cum sunt ale năsăudenilor, ale bănăușenilor și a celor din Făgăraș”¹.

Invocând autograful împăratesc din 1861, prin care fondurile s-au recunoscut „ca exclusiv grănicerești”, și *Instrumentul fundațional* din 1871 pe baza căruia „s-au folosit grănicerii de averile lor până în 1885, când guvernul a numit comisar imperial pentru administrarea acestor averi”, *Memorandul* amintit arăta că acele averi au fost „luate pe cale politică din mâinile proprietarilor” fiind „administrare de guvern prin comisarul său”, care le-a impus „o formă de statute prin care averile grănicerilor devin averi comunale”².

Contribuția Fondurilor grănicerești năsăudene la dezvoltarea învățământului românesc a fost una dintre cele mai relevante din istoria Transilvaniei. Lucrarea a evidențiat – credem – acest aport atât pe timpul graniței cât, mai cu seamă, după desfacerea acesteia.

În intervalul temporal 1851-1918, Fondul școlar central a contribuit la întreținerea a 6 școli primare superioare, a unei școli de fete și a unui liceu românesc. Eforturile bănești ale fondului, exprimate în monedă austriacă, au însemnat aproximativ 1.934.000 florini.

Cea mai mare realizare a fondului central a fost, fără îndoială, înființarea și întreținerea Liceului din Năsăud, devenit focar de cultură și lumină pentru românii din nordul Transilvani-

---

¹ *Ibidem*, nota 4, p. 168.

² *Ibidem*, nota 5, p. 168.

ei. Între 1863-1918 pe porțile acestei școli medii românești au intrat 12.789 elevi, din care 12.235 au fost clasificați.

Liceul năsăudean s-a bucurat de o apreciere unanimă. Încadrarea sa cu profesori meritoși, calitatea învățământului și educația în spirit național i-au adus nu numai elogi, ci și adversitatea inamicilor. Referindu-ne la acest ultim aspect, în 1884, de pildă, ziarele maghiare scriau că Gimnaziul din Năsăud „este un cuib unde se cresc vrăjmașii neamului”, apreciind că guvernul din Budapesta „face rău” că suferă o asemenea instituție și amenințau pe năsăudeni cu „sechestrarea fondurilor din care își susțin școli”¹.

Prin metodele de instrucție și prin educația aspră, liceul năsăudean a dat absolvenți plini de voință, echilibrați și bine pregătiți intelectual, care s-au afirmat în cele mai felurite sfere ale vieții culturale și științifice românești. Printre cei mai distinși elevi ai prestigioasei instituții năsăudene menționăm pe George Coșbuc – al cărui nume îl poartă astăzi liceul – Simeon Florea Marian, Virgil Șotropa, Nicolae Drăganu, Iuliu Moisil, Constantin C. Moisil, Nicolae Bălan, Miron Cristea, Liviu Rebreanu, Leon Daniello și Tiberiu Morariu, foști academicieni.

O altă instituție școlară de nivel mediu întreținută, timp de 10 ani, de fondurile grănicerești (din cel de stipendii) a fost Preparandia din Năsăud. Între 1859-1869 pe băncile ei s-au perindat 400 elevi, dintre care 240 au primit diploma de învățător, costând fondul respectiv peste 24.000 florini v.a.

Cu o bază materială temeinică, asigurată de Fondurile școlare comunale – din care se cheltuiau anual circa 10.000 florini -, învățământul primar românesc din zona Năsăudului s-a ridicat aproape de cerințele epocii. Organizat pe confesiuni religioase (greco-catolică și ortodoxă), școlile primare naționale au fost încadrate cu învățători pregătiți în instituții de învățământ speciale. „Învățătorii școalelor din fostul district al Năsăudului – nota folcloristul Ion Pop Reteganul, fost învățător la Rodna – sunt de a se număra printre cei mai buni și mai apți învățători românești din această patrie”². Luate, în general, școlile românești din fostul ținut de graniță năsăudean erau cele mai bine organizate din Transilvania. În sprijinul afirmației noastre stau mărturie concluziile consilierului școlar Ioan Maior, exprimate în urma inspectării școlilor greco-catolice din Marele Principat în 1863. „În cea mai îmbucurătoare stare – scria el – am aflat școalele din căpitănatul Năsăudului. Atât școala normală din Năsăud, cât și Preparandia de acolo sunt cât de bine corespunzătoare scopului. Toți învățătorii de la aceste școli sunt zeloși, apți și activi să îndeplinească dorințele lor cu cea mai mare acuratețe și esapitate”, iar „progresul pruncilor” și „al preparanzilor” este „îmbucurător, atât în științe cât și în moralitate”³.

---

¹ *Ibidem*, nota 6, p. 168.

² *Ibidem*, nota 7, p. 169.

³ *Ibidem*, nota 8, p. 169.

Un aspect puțin cunoscut se refră la contribuția bănească a fondurilor confinare năsăudene pentru susținerea, prin burse și ajutoare, a descendenților de grăniceri ce au frecventat învățământul superior, mediu și de meserii¹. În cei 57 ani școlari (1861/1862 – 1918/1919), din Fondul de stipendii s-au distribuit 2.977 burse și ajutoare în valoare de 434.551 florini v.a. Cu acești bani s-a sprijinit formarea a 372 intelectuali și funcționari superiori români, o galerie impresionantă de oameni ce s-au afirmat în cele mai diverse compartimente ale vieții economice, sociale, politice, științifice și culturale românești. Alături de aceștia, bursele și ajutoarele acordate de fondul amintit au scos pe scena istoriei 39 cadre militare, 262 absolvenți de școli medii (învățători, îndeosebi) și 517 meseriași români.

Din cei 1.190 tineri, formați cu sprijinul Fondului de stipendii, majoritatea au provenit din oameni nevoiași, din „economi”. Natura proprietății fondului, precum și rigurozitatea selectării stipendiaților au înlesnit pentru prima oară pătrunderea în școli de toate gradele a numeroși fii de țărani, care, întorși în bună parte în district, au format un puternic nucleu de energie românească ce va contribui la emanciparea națiunii.

Alături de sprijinul amintit, același fond de burse a acordat, între 1859-1862, 80 stipendii pentru preparanzii de la Năsăud în valoare de 3.200 florini v.a., iar, între 1866-1889, peste 1.300 ajutoare „în contul convictului” pentru elevii gimnaziului năsăudean, în sume ce oscilau între 400 și 1.600 florin v.a. anual.

Opera școlară și culturală înfăptuită de Fondurile grănicerești năsăudene între 1851-1918 depășește simplul interes al comunității românești din fostul confiniu militar, ea extinzându-se la întreaga Transilvanie. În locul soldaților de odinioară, fondurile au scos în arena vieții publice românești adevărate regimente de cărturari, de preoți, de învățători și meseriași, pentru care, în decupajul temporal menționat, cele trei fonduri au jertfit împreună peste 3.100.000 florini v.a. „Toate aceste eforturi – remarca Laurențiu Oanea, unul dintre notarii Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din decembrie 1918, fost bursier al fondurilor – au fost făcute de generațiile de grăniceri de la 1763 încoace și nicio jertfă n-a fost cruțată de acest popor, ca să se înalțe prin cultură pe sine și întreg neamul românesc”²

Prezentăm mai jos lista cu tinerii sângeorzeni descendenți din grăniceri care au urmat studii superioare cu burse și ajutoare din fondul de stipendii năsăudean, între anii 1861-1918. lista, întocmită pe baza cercetărilor de arhivă, include și ajutoarele primite pentru susținerea doctoratelor și redă, pe specialități, numele bursierului și localitatea unde a studiat în anii care a primit stipendiul sau ajutorul.

---

¹ *Ibidem*, nota 9, p. 169.

² *Ibidem*, nota 10, p. 170.

Filosofia

1. AlGeorge Florian, Cluj (1909/1910 – 1910/1911), Budapesta (1912/1913 – 1913/1914)¹.
2. Alexi Artemiu, Graz (1868/1899 – 1872/1873)².
3. Haliță Alexandru, Cluj (1882/1883 – 1883/1884, 1890/1891 – 1891/1892)³.
4. Haliță Solomon, Viena (1879/1880 – 1881/1882)⁴.
5. Lupoai Ioan, Cluj (1873/1874 – 1876/1877)⁵.
6. Mărcuș Emil, Budapesta (1900/1901 – 1902/1903)⁶.
7. Pop Ioan, Cluj (1886/1887 – 1890/1891)⁷.

Științe juridice

1. Georgiu Anton, Sibiu (1871/1872 – 1873/1874), Cluj (1874/1875 – 1875/1876)⁸.
2. Jarda Dănilă, Debreczen (1894/1895 – 1897/1898), Cluj (1898/1899)⁹.
3. Jarda Ștefan, Cluj (1901/1902 – 1904/1905)¹⁰.
4. Larionese Alexa, Sibiu (1871/1872 – 1874/1875), Cluj (1884/1885 – 1885/1886)¹¹.
5. Lica Dănilă, Sibiu (1861/1862)¹².
6. Mărcuș Ariton, Cluj (1868/1869)¹³.
7. Neamțu Ioan, Sibiu (1876/1877)¹⁴.
8. Oanea Laurențiu, Debreczen (1907/1908), Cluj (1908/1909 – 19011/1912)¹⁵.

Medicina

1. Andresi Alexandru, Cluj (1884/1885 – 1890/1891)¹⁶.

---

¹ *Ibidem*, Anexa IV, p. 180.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 181.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 182.

⁸ *Ibidem*, p. 184.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 185.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 186.

2. Bolfă Eugeniu, Budapesta (1900/1901 – 1902/1903)¹.
3. Buia Ion, Budapesta (1913/1914 – 1914/1915), Graz (1915/1916), Budapesta (1916/1917 – 1918/1919)².
4. Buia Valeriu, Cluj (1886/1887 – 1893/1894)³.
5. Haliță Mircea, Budapesta (1916/1917 – 1917/1918), Cluj (1918/1919)⁴.
6. Șorobetea Bartolomeu, Cluj (1869/1870)⁵.

Politehnica

1. Buia Emil, Budapesta (1914/1915 – 1916/1917)⁶.
2. Șteopoaie Dionisie, Viena (1875/1876 – 1880/1881)⁷.

Montanistică și silvicultură

1. Tahăș Alexandru, Schemnitz (1897/1898 – 1898/1899)⁸.

Academia comercială

1. Lupoai Constantin, Cluj (1902/1903 – 1903/1904)⁹.

Notariat

1. Anton Gheorghe, Cluj (1907/1908)¹⁰.
2. Dărăban Alexandru, Târgu-Mureș (1902/1903)¹¹.

Teologia

1. Neamțu Ioan, Gherla (1877/1878 – 1879/1880)¹².
2. Pop Vasile, Gherla (1873/1874 – 1876/1877)¹.

---

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem*, p. 187.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem*, p. 189.

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem*, p. 190.

⁸ *Ibidem*, p. 190.

⁹ *Ibidem*, p. 191.

¹⁰ *Ibidem*, p. 192.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem*, p. 193.

În continuare redăm lista doctoranzilor sângeorzeni susținuți material de către Fondul de Stipendii între 1861-1918. ea cuprinde numele doctorandului, ramura de știință și centru universitar unde și-a susținut examenul de doctorat, precum și anul sau anii în care a fost sprijinit².

1. Buia Ioan – medicină, Budapesta (1917/1918, 1918/1919)³.
2. Buia Valer – medicină, Cluj (1893/1894)⁴.
3. Larionesi Alexa – științe juridice, Cluj (1884/1885, 1885/1886)⁵.

---

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem*, anexa V, p. 195.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

ȘI CLOPOTELE IEROMONAHULUI IOACHIM BÂZNOG AU ISTORIA LOR

ALEXANDRU DĂRĂBAN

In timpul când ieromonahul Ioachim se lupta cu construirea bisericii, s-a îngrijit, în același timp, și cu dotarea bisericii cu clopote. După unele informații se spune că au fost trei clopote, alții afirmă că ar fi fost patru, cea din urmă cred că este cea adevărată. Ceea ce se cunoaște cu exactitate este că atunci, în anul 1928 când se discuta în Senatul României Legea Cultelor, a avut loc o luare de poziție a episcopului ortodox al Clujului P. S. Nicolae Ivan. Printre membrii Senatului prezenți la dezbateri au mai participat, printre alții, Alexandru Lapedatu, P. S. Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic de Gherla ș.a.

P. S. Nicolae Ivan îi aducea aminte episcopului Hossu cum au dărâmat biserica ortodoxă din Sângeorzul Român, trebuind s-o mai clădească din nou. „Când a fost gata am cumpărat 3 – 4 clopote, dar primăria le-a sechestrat și le-a așezat în pivniță și le-a închis până au venit femeile din Regat, care au fost la Băi acolo, și ele au scos clopotele și le-au pus în turnul bisericii”¹.

Practic s-a construit un turn-clopotniță separat de biserică. Pentru edificarea clopotniței, care va servi 4 clopote, s-a întocmit un deviz al cărui valoare totală a fost de 25.000 lei. Devizul a fost întocmit de Răzvanță Todor din Sângeorz².

Clopotele au rămas în turnul clopotniță construit până în anul 1958, când a fost dărâmată biserica, cu excepția clopotului cel mai mare, de peste 400 kg.

Într-un memoriu înaintat Episcopiei Ortodoxe din Cluj, la data de 31 august 1946, părintele Vasile Puica (parohul care răspundea de această biserică) menționa că „autoritățile ungurești au rechiziționat de la biserica noastră din Sângeorz un clopot de 400 kg. care l-au ridicat de la loc în primele zile ale lunii septembrie 1944.

Primarul, de atunci, din Sângeorz, fiind filo-maghiar, a negociat cu militarii care duceau clopotele și a reușit să schimbe clopotul nostru cu unul de aceeași greutate de la biserica unită din loco, iar clopotul nostru a fost montat în turnul bisericii unite din Sângeorz unde se află și în prezent.

---

¹ Discursul P. S. Nicolae Ivan rostit în ședința de joi 22 martie la discuția generală a Legii Cultelor, în „Renașterea”, nr. 14 din 1 aprilie 1928, p. 5.

² Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (A.A.V.F.C.), Deviz asupra șeselor pentru edificarea clopotniței de la biserica ortodoxă română din Sângeorz, 15 martie 1931.

După liniștirea situației, subsemnatul am făcut raport în această cauză, răspunzându-mi-se să reclam clopotul pe cale de proces. Proces nu am înaintat, ci am căutat și am reușit să conving curatorul bisericii unite din Sângeorz să ne elibereze clopotul pe cale pașnică. Neavând lipsă de clopot am îngăduit numitei biserici să-l folosească până acum – aceasta din motivul că, abstrăgând de la intenția cu care s-a schimbat clopotul, totuși prin faptul acesta s-a salvat clopotul nostru.

Mai nou, deschizând noi biserica din Feldru și neavând clopot pentru această biserică am plănuit să-l ducem pe cel din Sângeorz, însă am constatat că nu-l putem așeza în turn și din acest motiv m-am gândit la un clopot mai mic. Am dus unul de la biserica noastră din Sângeorz, iar oficiului parohial unit din Sângeorz i-am pus în vedere să ne elibereze clopotul.

Prin adresa nr. 142/1946 oficiul parohial unit din Sângeorz ne roagă să le mai lăsăm în folosință clopotul, oferindu-se să ne împrumute un clopot mai mic, care să-l transporte și monteze pe cheltuiala lor la biserica ortodoxă din Feldru.

Subsemnatul nu le-am putut îndeplini această dorință, mai ales și din motivul că poate, în curând, va trebui să predau postul de paroh de la Năsăud și de aceea vă rog respectuos să binevoiți a da dispoziții în această cauză¹.

La data de 27 noiembrie 1946 preotul greco-catolic Antoniu Buga, parohul unit din Sângeorz, trimite o adresă către Episcopia Ortodoxă din Cluj în care ruga „să binevoiască a aproba ca să rămână – pentru un timp vremelnic – în folosința bisericii noastre clopotul <Bâznog>, care este proprietatea bisericii române ortodoxe din această comună. În ultimele zile ale dominației maghiare (septembrie 1944) s-a prezentat în comuna noastră un trimis autorizat al statului maghiar să ridice clopotul sus-amintit de la biserica ortodoxă, cu scopul de a-l face armament de război. Primarul de atunci, secondat și de alți săteni – erezi de-ai lui Bâznog – au hotărât să-l schimbe, pe motiv că acest clopot avea un sunet mai plăcut, deci am dat un clopot de aceeași greutate de la biserica noastră unită, oprind clopotul lui <Bâznog>.

Acest schimb s-a făcut fără știrea mea, iar mai târziu când am aflat de faptul împlinit, m-am opus schimbului, dar am aflat prea târziu, întrucât am fost în aceeași zi arestat și ridicat de către jandarmii unguri, iar clopotul nostru învagonat.

Realitatea este că, prin amestecul unor oameni nechemați, am salvat clopotul bisericii ortodoxe, pierzându-l pe al nostru.

Recunoaștem că acest clopot este al bisericii ortodoxe și ne obligăm a-l restitui, dar rugăm pe P. S. Voastră să binevoiască a aproba, ca deocamdată – până vremurile grele se vor schimba – să rămână în folosința noastră, urmând să comandăm în timpul oportun alt clopot.

---

¹ *Idem*, Adresa nr. 79/1946 a Oficiului parohial ortodox român din Năsăud către Episcopia ortodoxă din Cluj, 31 august 1946.

Apelăm la bunăvoința P. S. Voastre și pentru motivul că acest clopot, având o greutate de 420 kg., nu poate fi instalat în clopotnița bisericii ortodoxe, care nu suportă această greutate, deci momentan biserica ortodoxă nu-l poate utiliza¹.

„Vremurile grele”, despre care vorbea părintele Buga, s-au schimbat cu alte „vremuri grele”, au venit comuniștii la conducerea țării, biserica greco-catolică a fost scoasă în afara legii în 1948, iar clopotul a rămas (a „revenit”) în turnul bisericii greco-catolice care a fost trecută (tot în 1948) în folosința bisericii ortodoxe. Celelalte clopote sunt: unul în Feldru, altul în Năsăud, iar unul ar fi rămas în folosința bisericii ortodoxe de lemn din Sângeorz-Băi.

---

¹ *Idem*, Adresa nr. 224/1946 a Parohiei greco-catolice Sângeorz-Băi către Episcopia ortodoxă din Cluj, 27 noiembrie 1946.

RĂNILE COMUNISMULUI

Abuzurile comise în perioada comunistă sunt încă vii prin nepedepsirea torționarilor din aparatul represiv, fenomenul crimelor politice fiind necunoscut, în prezent, pentru jumătate dintre români.

COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)

VIRGINIA PUIE (JARDA)¹

IV. Biserica Română Unită între anii 1948-1989 în orașul Sângeorz-Băi

IV. 1. Perioada 1948-1955 (prima perioadă de teroare)

In capitolul anterior am prezentat procesul de desființare a Bisericii Române Unite (BRU) și legile prin care a fost interzisă. Acum voi încerca să prezint fiecare etapă a persecuției cu caracteristicile ei pe plan general, apoi cu referire directă la orașul Sângeorz-Băi.

În 1948, BRU a încetat să mai existe. Mulți preoți și credincioși care au refuzat trecerea la ortodoxie, au fost întemnițați în cele mai cunoscute închisori comuniste: Gherla, Sighetul-Marmației, Aiud, Pitești, Jilava, Râmnicul-Sărat, Galați și la canalul Dunăre-Marea Neagră² și au fost judecați și condamnați pentru învinuiri mai mult imaginare, de către tribunalele militare din Transilvania la ani grei de închisoare³.

---

¹ **Virginia Puie**, *Comunitatea greco-catolică din orașul Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, în perioada comunistă (1948-1989)*, lucrare de licență, Arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică (A.F.T.G.C.) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.

² **Silvestru Augustin Prundu, Clemente Plăianu**, *Catolicism și ortodoxie românească*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1994, p. 156.

³ *Ibidem*.

Deși prima perioadă de persecuție a BRU a fost deosebit de dură, în zona Năsăudului au existat preoți care au continuat și după decembrie 1948 să rămână fideli credinței comunității lor. Astfel, în localitățile Sângeorz-Băi, Feldru, Rebrîșoara, Maieru, preoții Virgil Andresse, Virgil Florian, Ioan Roșu, Eugen Sârbu, Ioan Pop și alții au continuat să officieze Liturgia, să fie alături de credincioși în momentele care marchează viața creștinului (I5, I6)¹. Au improvisat altare în locuințele proprii sau ale credincioșilor, s-au deplasat dintr-o localitate în alta pentru a evita supravegherea autorităților. Unii au preferat să demisioneze și să aibă ocupații laice pentru a putea celebra, în secret, potrivit cultului căruia i-au rămas fideli.

Atunci, pentru moment, istoria s-a oprit din mers și, tot pentru moment, a făcut loc Apocalipsei. Ne întrebăm mereu: cum se poate oare ca în ceruri nu s-a făcut auzită disperarea, pentru că lupta lor și suferința a fost dusă în numele Lui și pentru preamărirea Lui?

Cei doi preoți care au fost în Sângeorz-Băi au dus amintirea acestor pedepse, demult, cu ei în mormânt, iar cei rămași în viață le-au păstrat și le păstrează în memorie ca o taină a lor, ca o jertfă doar de Dumnezeu și de ei știută.

La sfârșitul anului 1948 „nu cu mult înaintea Nașterii Domnului” (B)², preotul Anton Buga, „forțat de împrejurări” (B)³ a fost nevoit să-și părăsească credincioșii și familia și să-și înceapă „peregrinările” (B)⁴, „iar noi cei rămași acasă, familia, au fost persecutați și erau terorizați zi și noapte de prezența Securității. Veneau în plină noapte și noi, copii fiind, aproape că ne îmbolnăvisem de nervi în așa hal eram stresați, că ne trezeam la 12, la 1 noaptea, cu doi, trei, patru, cu o mașină care oprea în fața casei parohiale și, probabil, bănuiau ei că-l surprind acasă, că vine noaptea acasă, ceea ce nu s-a întâmplat” (X5)⁵.

În localitate, însă, a rămas tânărul preot Virgil Andresse care, așa cum mărturisește cantorul Aurel Partene, făcea „slujba fără predică și eu, ca începător cantor, l-am ajutat a face slujba. Când nu era el, făceam Utrenia până la Doxologie și plecam acasă” (X7)⁶.

---

¹ **I 5** = După 1948, d-l Ioan Andronesi s-a spovedit clandestin la următorii preoți greco-catolici: Eugen Sârbu din Feldru, Traian Buzilă din Cluj, Ioan Roșu din Rebrîșoara, Virgil Florian din Ploiești; **I 6** = Doamna Maria Livia Andronesi s-a spovedit atât la preoții greco-catolici amintiți la **I 5**, cât și la preoții romano-catolici de la Rodna, Năsăud și Cluj.

² **B** = *Mărturie și apel*. Preotul Anton Buga, 1 noiembrie 1990, Sângeorz-Băi.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ **X 5** = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește despre „calvarul” familiei sale care erau „terorizați” zi și noapte de prezența securității; despre activitatea clandestină a tatălui său după ieșirea tatălui său din închisoare, dar, mai ales, după reîntoarcerea dânsului în Sângeorz-Băi; despre „invitații” care participau la Sfintele Liturghii în capela improvizată de el la mansarda casei; despre botezul făcut de tatăl său verișoarei sale și despre obiectele de cult ale bisericii noastre.

⁶ **X 7** = Aurel Partene, în mărturia sa, vorbește foarte mult de preotul Anton Buga și familia sa, dar mai ales de activitatea clandestină a părintelui Buga după 1969. De asemenea, ne mărturisește că după 1948 s-au celebrat un

Aceasta s-a întâmplat până la sfârșitul anului 1949, când a fost trimis în localitate un preot ortodox din Moldova, Truță Sabin, iar preotul Virgil Andresse, așa cum am arătat mai sus, s-a retras ca profesor, căci avea continuitate în învățământ” (V1)¹. Grigore Ciocan ne mărturisește că „soția mea și copilul meu au cântat în corul bisericii, au cântat cu *Spiritul* în timpul preotului Truță până la venirea preotului Lazăr” (V2)², cel de-al doilea preot ortodox din Sângeorz-Băi.

Credincioșii care nu și-au părăsit credința au fost nevoiți să frecventeze alte locuri de rugăciune cum ar fi: biserica romano-catolică de la Rodna, Năsăud (L6, L7, L10, L13, L17)³, Cluj (L9)⁴, la Cacica (L12, L13, L15)⁵, Vatra-Dornei și Bacău (L6)⁶. Dar, participau și la Liturghii greco-catolice, „mai ales, mergeam la Valea Secerului – Ilva-Mică, în casa bunilor credincioși Ezechiel⁷, Paraschiva⁸ și lelea Ana⁹, ce slujea drept capelă și loc de rugăciune. Casa se afla în câmp, în mijlocul naturii, într-o livadă frumoasă, într-un decor de basm” (H5)¹⁰. În casa acestor credincioși au mai participat la Sfânta Liturghie și alții, cum ar fi Andronesi Livia (L6)¹¹, Ioan Andronesi (L7)¹² etc.

Din declarația Elisabetei Andresse reiese că după 1948 părintele Andresse și-a continuat activitatea de efectuare a sacramentelor: „soțul meu a continuat să-și facă datoria față de credincioși. A botezat toți copiii născuți din octombrie 1948 și până în noiembrie 1949. I-a botezat acasă și i-a trecut în registrele bisericii deoarece nu erau predate (H7)¹³. Vreau să amintesc, aici, câteva persoane care au fost botezate și miruite atunci: Ana Hâruga

---

timp Sfinte Liturghii în biserică de preotul greco-catolic Virgil Andresse, preot II în localitate, iar în 1955, în casa sa s-au făcut slujbe de preoții veniți la Băi.

¹ V 1 = Elisabeta Andresse declară că au fost adunați preoții din jurul localității Sângeorz-Băi și lămurii să semneze trecerea la biserica ortodoxă de „o comisie formată din un preot ortodox, un om al puterii (securist) și un intermediar care îi cunoștea bine pe preoți”. Deși s-au făcut „mari și grele presiuni” asupra sa, preotul Virgil Andresse nu a semnat.

² V 2 = Grigore Ciocan declară că s-a umblat „prin sat cu niște tabele” și nu știa pentru ce. El nu a semnat.

³ L 6 = A se vedea I 6; L 7 = A se vedea I 5; L 10 = Elisabeta Andresse, după anul 1970, a participat la Liturghia făcută de preotul Anton Buga în casa dânsului; L 13 = Ioana Buia, începând cu 1964, a participat regulat la Liturghia celebrată de preotul Buga în casa dânsului. Când părintele Buga era plecat din localitate, mergea la biserica romano-catolică din Năsăud; L 17 = Lucia Buia participa regulat la Liturghia făcută de tatăl său, preotul Vasile hanțiu, în casa dânsului sau în zilele lucrătoare în biserică, cu ușa închisă.

⁴ L 9 = În perioada 1948-1989, George Uza a participat numai la Liturghia romano-catolică, dar știa de Liturghia greco-catolică ce se făcea în casa preotului Anton Buga.

⁵ L 12 = În perioada 1970-1989, Ioan Buia a participat la Liturghia greco-catolică în casa părintelui Anton Buga; A se vedea L 13; L 15 = Ana Buia participa în fiecare dimineață, dar, mai ales, în „prima vineri din lună” la Sfânta Liturghie în casa preotului Buga, alături de mama și mătușa ei.

⁶ L 6 = a se vedea I 6.

⁷ Neamț Ezechiel.

⁸ Neamț Paraschiva.

⁹ Nechiti Ana.

¹⁰ H 5 = Ana Buia a participat la Sfânta Liturghie la Feldru, la Nicula, la biserica romano-catolică de la Rodna și Năsăud; copiii au fost botezați de preotul Vasile Hanțiu, în casa dânsului.

¹¹ L 6 = A se vedea I 6.

¹² L 7 = A se vedea I 5.

¹³ H 7 = Elisabeta Andresse declară că soțul său preotul greco-catolic Virgil Andresse a botezat toți copiii în perioada octombrie 1948 - noiembrie 1949 „acasă și a trecut în registrele bisericii deoarece nu erau predate”.

(H16)¹, Cătălina Telcean (H15)², Aurel Alexi (H17)³, Maria Șteopoaie (H18)⁴, Maria Luci (H19)⁵, Lucreția Jarda (H3, H14)⁶.

Până la venirea preotului ortodox Truță, la sfârșitul anului 1949, toate căsătoriile și înmormântările au fost făcute de părintele Virgil Andresse, dar nu am reușit să identific numele acestora pentru că toate registrele și arhiva propriu-zisă sunt la biserica ortodoxă, „în dulapul bisericii și de care nimeni nu se poate apropia” (X5)⁷. De cei botezați în perioada perioada octombrie 1948 – noiembrie 1949 și-a adus aminte doamna preoteasă Elisabeta Andresse, pentru că și fiica dânsului s-a născut în anul 1948. De aceea, aproape toți colegii ei de școală au fost botezați de părintele Virgil. După ce mi-a spus numele celor care au fost botezați, m-am dus și am discutat cu o parte dintre ei, iar aceștia mi-au dat mărturie. Spun o parte, pentru că mulți sunt plecați din localitate și nu am putut lua legătura cu ei.

De aceea, în această primă perioadă, am numai două mărturii: cea a doamnei Didina Moldovan, care a declarat că la 8 noiembrie 1948 a fost căsătorită „de preotul Virgil Andresse” (M6)⁸, și mărturia Victoriei Tahâș, născută Petroaie, care mărturisește că „părintele Andresse ne-o căsătorit în biserica mare, greco-catolică. Am fost trei perechi de miri... Ne-o căsătorit, și el o continuat un an de zile până o venit un preot de la Moldova” (X4)⁹.

Despre înmormântările ce s-au făcut atunci (1948-1949) nu am decât o singură mărturie, cea a doamnei Emilia Florea: „bunica mea, Iepurean Emilia, născută Lupoiaie, a decedat pe date de 19 februarie 1949 și a fost înmormântată de preotul Andresse Virgil” (X2)¹⁰.

Despre preotul Virgil Andresse aflăm de la soția dânsului că „spovedania lui personală o făcea la întâlnirile cu diferiți preoți, de exemplu cu un coleg, preotul Ioan Roșu de la Năsăud sau în întâlnirile pe care le avea cu unii foști profesori din Facultatea de Teologie, profesorul Semeni, care venind în stațiune, îl vizita sau canonicul Avram” (G2)¹¹. „Canonicul

---

¹ H 16 = 1948, Ana Hâruga a fost botezată de preotul Virgil Andresse, având ca nași pe Raveca și Ioan Buga.

² H 15 = Octombrie 1948, Magda Cătălina Telcean (fostă Petri, s.n.) a fost botezată de preotul greco-catolic Virgil Andresse și a avut nași pe Cătălina și Maxim Moraru.

³ H 17 = 1948, Aurel Alexi a fost botezat de preotul greco-catolic Virgil Andresse și a avut nașă pe Cătălina Petroaie

⁴ H 18 = 1948, Maria Șteopoaie a fost botezată de preotul greco-catolic Virgil Andresse și a avut nașă pe Cătălina Petroaie.

⁵ H 19 = 1948, Maria Luci a fost botezată de preotul greco-catolic Virgil Andresse, iar nași au fost Florea și Leon Șpaimoc.

⁶ H 3 = Noiembrie 1948, Didina Moldovan a fost nașa Lucreției Jarda. Botezul a fost făcut de preotul Virgil Andresse în casa dânsului; H 14 = Idem H 3.

⁷ X 5 = A se vedea nota de la paginile anterioare.

⁸ M 6 = Noiembrie 1948, Didina Moldovan a fost căsătorită de preotul greco-catolic Virgil Andresse în biserica greco-catolică.

⁹ X 4 = Declarația Victoriei Tahâș despre fuga părintelui Buga; despre căsătoria sa din 1949 făcută de preotul greco-catolic Virgil Andresse; despre trecerea la ortodoxie.

¹⁰ X 2 = Soția preotului Virgil Andresse, Elisabeta Andresse, vorbește despre activitatea clandestină a soțului ei.

¹¹ G 2 = Elisabeta Andresse – mărturie despre activitatea clandestină a soțului ei; Liturghie și spezezi.

Avram venea sub formă de pescar, îl vizita des și-și rezolvau împreună problemele religioase, ori în casă, singuri, ori pe câmp și pe lângă Someș. Nu ieșeau împreună ci se întâlneau la locuri fixate înainte” (G2)¹. „Se mai întâlneau din când în când, vizitându-l pe profesorul Cherteș, care locuia în familia unei rudenii din Năsăud. În felul acesta problemele lui religioase se rezolvau neobservate” (G2)².

De altfel, mulți oameni din Sângeorz-Băi au continuat să se spovedească la preoți greco-catolici din alte localități: Feldru, Ilva-Mică, Năsăud, etc., sau preoți romano-catolici de la Rodna (I6, I7, I11)³, Năsăud (I6, I7, I11)⁴, Timișoara (I11)⁵, Vatra-Dornei (I7)⁶, Cluj Cluj (I6)⁷. De exemplu, Lucia Buia, în declarația sa, afirmă că „părinții mei frecventau multe multe biserici catolice din țară, unde ne duceau și pe noi pentru a ne spovedi și împărtăși” (I12)⁸.

De asemenea, doamna Elisabeta Andresse declara: „ca soție de preot nu mă puteam spovedi soțului meu și, atunci, apelam la diferiți preoți din diferite localități, atât greco-catolici, cât și romano-catolici. Ca de exemplu, la părintele Anton Buga cât a fost prin Sângeorz-Băi sau mergeam în alte localități, la Năsăud, unde era preot Roșu Ioan, greco-catolic, și primeam împărtășania la romano-catolici. Aici, de multe ori, mă spovedeam preotului romano-catolic și rămâneam și la Liturghie. Când împrejurările nu-mi permiteau, nu mă mai spovedeam și veneam acasă și cuminecarea o făceam la Liturghia soțului” (I11)⁹.

„Tot astfel făceam la Rodna sau la Timișoara la catedrala romano-catolică, unde spovedania se făcea de către preoții greco-catolici. Cuminecarea o făceau acolo căci se făceau și liturghii pentru români în limba română” (I11)¹⁰.

În 1955 au venit în stațiune preoți greco-catolici cu familiile lor și au stat cu chirie în casa lui Aurel Partene. Acest lucru reiese din declarația proprietarului: „au dat casa cu chirie la preoții care au venit anonimi la Băi” (X7)¹¹. Aici s-au celebrat Sfânta Liturghie și au parti-

---

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

³ **I 6** = A se vedea nota de la paginile anterioare; **I 7** = Ioan Buia declară că, pentru mărturisiri, mergea la romano-catolici la Rodna, Năsăud, Vatra-Dornei și Cacica; **I 11** = După 1964, doamna Elisabeta Andresse s-a spovedit la părintele Anton Buga. Când preotul Buga nu era în localitate, se spovedea la Rodna, Năsăud la preotul Ioan Roșu sau la Catedrala romano-catolică din Timișoara unde se făceau spovedanii și de către preoții greco-catolici.

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ **I 12** = Doamna Lucia Buia s-a spovedit la romano-catolici la Năsăud.

⁹ A se vedea nota 3.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ A se vedea nota de la paginile anterioare.

cipat mai multe persoane (O3)¹, dintre care amintesc pe Silvia Vranău care declara: „în anul 1955, într-o seară, am fost anunțată de familia preotului Virgil Andresse că la badea Partene Aurel, care locuiește pe strada Trandafirilor nr. 28, este sosit un preot greco-catolic, părintele Oțel Viorel din Bărbăteni, județul Hunedoara, care mărturisește și cuminecă în clandestinitate. A doua zi, foarte de dimineață, m-am dus la badea Aurel unde părintele Viorel m-a mărturisit și m-a cuminecat” (I4)².

Nu pot să nu amintesc aici numele tânărului student sângeorzan, Octavian Alexi: „fire blândă și bună, cu sufletul cald și deschis”³, care și-a făcut mai întâi ucenicia în Societatea „Mariana” de pe lângă Episcopia Greco-Catolică, societate care, treptat, a evoluat, întemeindu-se „Asociația Studenților Creștini (greco-catolici)”⁴. Mai târziu, acesta va deveni președintele acestei asociații în mijlocul căroră va milita și va lupta⁵. Acesta va muri, alături de mulți studenți din Cluj, la închisoarea din Pitești în dimineața zilei de 26 decembrie 1949 și ultimele cuvinte, ale omului care va pleca, au fost: „Victoria va fi a noastră!”, profeție ce se va împlini⁶.

El lasă un testament în care spune: „dacă Dumnezeu va aduce ziua eliberării, să știți pe cine trebuie să pedepsiți. Acei ce vor rămâne nu vor lăsa nepedepsită trădarea, căci a fost trădare. Se vor prezenta unii care vor da relații. Unul cu numele C., altul cu M., mai mult nu pot scrie”⁷.

IV. 2. Perioada 1956-1964 (perioada de condamnări și prigoane)

Ca urmare a presiunilor externe, în vara anului 1955, guvernul de la București a făcut o grațiere⁸. Astfel, în primăvara anului 1956 au încercat să-și exercite dreptul la libera opinie, s-au încercat manifestări de a discuta liber în public, cât și în presa scrisă⁹.

Perioada dintre 1956-1964 a fost la fel de chinuitoare pentru BRU, ca prima (1948-1956), căci diavolul cu slugile sale comuniste a căutat să-i extermine pe episcopi și pe preoți prin muncile inumane din colonii, ca să nu mai rămână nicio rezistență în țară¹⁰.

---

¹ O 3 = În 1955 preotul greco-catolic Viorel Oțel a sfințit casa cantorului Aurel Partene.

² A se vedea nota de la paginile anterioare.

³ Mircea Vlădică, *Octavian Alexi, o existență tragică*, Editura Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2000, p. 10.

⁴ *Ibidem*, p. 11.

⁵ *Ibidem*, p. 12.

⁶ *Ibidem*, p. 49.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Tipografia Română Flair Press SRL, Oradea, 1993, p. 51.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Idem*, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Editura Imprimeria de Vest, Oradea, 1994, p. 139.

După perioada de destindere din 1955, în urma conferinței de la Geneva¹, a urmat perioada de încordare și teroare în țară, urmată de mii de arestări². Arestările se făceau, în

COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)

---

majoritatea cazurilor, mai ales noaptea, și asta era, desigur, după o rețetă rusească îndelung experimentată. Noaptea amplifică sentimentele, întărește convingerea inutilității rezistenței, deprimă individul, îl poate duce în pragul disperării, dar, noaptea are și un alt rol. Îi apără pe cei care fac arestările: anchetatori, agenți, activiști, miliție și securitate, să nu fie recunoscute și acuzați cândva de faptele comise³.

Comuniștii au făcut din țara noastră „o închisoare și un lagăr imens de condamnați”⁴ printre care erau episcopii și preoții români uniți. Ei au fost nevoiți să îndure teroare, insulte, bătaii, foame, frig, boli, munci exterminante, izolare și moarte⁵, dar, cu toate acestea, locurile de detenție și muncă forțată au fost transformate în locuri de reculegere și rugăciune, unde toți erau o inimă și un cuget și unde rugăciunea era hrana cea mai plăcută și singura din belșug⁶.

Din documentele și declarațiile pe care le-am adunat pentru realizarea acestei lucrări, mi-am dat seama că perioada 1950-1962, a fost cea mai critică perioadă a Bisericii greco-catolice din Sângeorz-Băi, în timpul comunismului ateu. Spun asta pentru că, aici, credincioșii nu au mai putut participa la Liturghia greco-catolică, nici chiar clandestin. Preotul Anton Buga era plecat din localitate, preotul Virgil Andresse, deși celebra Liturghia acasă sau pe câmp, singur sau împreună cu preotul Cosma Avram, nu știau nimeni, de multe ori nici familia. La fel și preotul Vasile Hanțiu. E perioada când credincioșii de aici, de multe ori au strigat alături de psalmist: „...Până când Doamne mă vei uita? ... Până când vei ascunde fața ta de mine?” (Ps. 13: 3-5). Și totuși ei nu și-au pierdut speranța pentru că „Multe sunt necazurile dreptilor, dar din toate îi va izbăvi domnul” (Ps. 33, 19).

Totuși, aici în localitate, cel care a rămas și a continuat activitatea pastorală clandestină a fost preotul Virgil Andresse, care, atât cât s-a putut „a continuat să-și facă datoria față de credincioși” (H 7)⁷. Astfel, în 1957 a botezat pe Florin Istrate, după cum mărturisește mama acestuia, Istrate Maria (H 3)⁸, și nașa care declara: „am participat în calitate de nașă, ținând copilul în brațe, rostind *Crezul* și toate obligațiile cerute de această

---

¹ *Ibidem*, p. 133.

² *Ibidem*.

³ Ioan Ploscaru, *Lanțuri și teroare*, Editura Signata, Timișoara, 1994, p. 141.

⁴ Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Editura Imprimeria de Vest, Oradea, 1994, p. 142.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Silvestru Augustin Prundu, Clemente Plăianu, *Catholicism și ortodoxie românească*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1994, p. 156.

⁷ H 7 = Elisabeta Andresse declară că soțul său preotul greco-catolic Virgil Andresse a botezat toți copiii în perioada octombrie 1948 - noiembrie 1949 „acasă și a trecut în registrele bisericii deoarece nu erau predate”.

⁸ H 3 = Noiembrie 1948, Didina Moldovan a fost nașa Lucreției Jarda. Botezul a fost făcut de preotul Virgil Andresse în casa dânsului

ceremonie” (H 1)¹. „Botezul s-a petrecut într-o casă particulară aproape de ieșirea din Sângeorz-Băi, spre Maieru. Fiind în învățământ, atât tatăl copilului, cât și subsemnata, nu

VIRGINIA PUIE (JARDA)

---

am mers împreună și nici n-am ieșit împreună din casă, plecând pe rând ca nu fim bănuți (H 1)².

Tot în această perioadă, un alt preot din Năsăud, Ioan Roșu, a botezat pe Ignat Mariana care, actualmente, este profesoară în Bistrița (H 6)³.

Acasă, Liturghia o făcea după Liturghier, iar pe câmp dintr-o carte mică de rugăciuni care „era dinainte pregătită, de unde reieșea esența Liturghiei” (X 2)⁴. Din aceeași declarație am aflat că părintele Virgil Andresse celebra Sfânta Liturghie cu prescură făcută de soția dânsului sau cu ostie pe care o aduceau de la Episcopia Romano-Catolică din Timișoara (X 2)⁵.

De asemenea, Lucia Buia, fiica preotului Vasile Hanțiu, mărturisește că „tatăl ei, preot greco-catolic, forțat de împrejurări, a semnat trecerea la Ortodoxie în 1948. cu toate acestea, el continua să facă acasă Liturghia greco-catolică. Din această cauză, a fost mutat disciplinar în diferite parohii ca Rebrîșoara, Maieru, Rodna, iar ultima dată în Diviciorii Mari⁶ de unde s-a pensionat pe caz de boală” (G 7)⁷. După pensionare s-a mutat la fiica sa Lucia Buia, în Sângeorz-Băi, unde celebra zilnic Sfânta Liturghie greco-catolică „într-un colț al unei camere special amenajat” (L 17)⁸. Deși erau urmăriți, sunt credincioși și nu puțini, care care nu și-au părăsit credința: „Credința-n zilele de apoi/ E singura tărie-n noi/ Că multe-s tari cum credem noi/ Și mâine nu-s!” (George Coșbuc – *Moartea lui Fulger*). Aceștia au participat în continuare la Liturghia de la Feldru, celebrate de preoții Traian Buzilă, Sârbu Eugen și mulți alții (H 5, L 6, L 7)⁹ sau la Liturghia romano-catolică de la Rodna, Năsăud (G 8, L 6)¹⁰, Cluj (L 9)¹, Cacica (L 12, L 13, L 15), Bacău (L 6)².

---

¹ **H 1** = Silvia Vranău, în 1957 a fost nașa copilului lui Traian Istrate, Florin. Copilul a fost botezat de preotul Virgil Andresse într-o casă la ieșirea din Sângeorz-Băi.

² **Ibidem.**

³ **H 6** = Maria Roșu declară că soțul ei, preotul greco-catolic Ioan Roșu, a botezat în anul 1949, la Sângeorz-Băi, pe Mariana Ignat.

⁴ **X 2** = Soția preotului Virgil Andresse, Elisabeta Andresse, vorbește despre activitatea clandestină a soțului ei.

⁵ **Ibidem.**

⁶ Diviciorii Mari, localitate în apropierea orașului Gherla, județul Cluj.

⁷ **G 7** = Lucia Buia vorbește despre tatăl ei, preotul Vasile Hanțiu, și perioada grea prin care a trecut familia sa.

⁸ **L 17** = Lucia Buia participa regulat la Liturghia făcută de tatăl său, preotul Vasile Hanțiu, în casa dânzei sau în zilele lucrătoare în biserică, cu ușa închisă.

⁹ **H 5** = Ana Buia a participat la Sfânta Liturghie la Feldru, la Nicula, la biserica romano-catolică de la Rodna și Năsăud; copiii au fost botezați de preotul Vasile Hanțiu, în casa dânzei; **L 6** = A se vedea **I 6** = Doamna Maria Livia Andronesi s-a spovedit atât la preoții greco-catolici amintiți la **I 5**, cât și la preoții romano-catolici de la Rodna, Năsăud și Cluj; **L 7** = A se vedea **I 5** = După 1948, d-l Ioan Andronesi s-a spovedit clandestin la următorii preoți greco-catolici: Eugen Sârbu din Feldru, Traian Buzilă din Cluj, Ioan Roșu din Rebrîșoara, Virgil Florian din Ploiești; **I 6** = Doamna Maria Livia Andronesi s-a spovedit atât la preoții greco-catolici amintiți la **I 5**, cât și la preoții romano-catolici de la Rodna, Năsăud și Cluj.

¹⁰ **G 8** = Ana Buia a participat la Sfânta Liturghie la Feldru, la Nicula, la bisericile romano-catolice din Rodna și Năsăud; copiii ei au fost botezați de preotul Vasile Hanțiu în casa dânzei; **L 6** = A se vedea **I 6** = Doamna Maria Livia Andronesi s-a spovedit atât la preoții greco-catolici amintiți la **I 5**, cât și la preoții romano-catolici de la Rodna, Năsăud și Cluj.

Aici, în localitățile pe care le-am amintit mai sus, veneau cei din Sângeorz-Băi și pentru spovedanie și împărtășanie, după cum reiese din declarațiile următoare. De exemplu: Ioan Buia declara că „noi, familia noastră, nici în continuare nu ne-am folosit de Biserica Ortodoxă, mergeam pe la Cacica, în Moldova, și pe la romano-catolici pe la Rodna, Năsăud, Vatra-Dornei pentru mărturisiri (I 7, I 6, I 5)³.

În această perioadă s-au celebrat și căsătoriile. De exemplu, Lucia Buia din Sângeorz-Băi declara: „tatăl meu, în secret, a aranjat în așa fel lucrurile încât, într-o seară, la biserica din Maieru, preotul Iuliu Pop mi-a oficiat cununia religioasă în rit catolic, având nași pe Ioana și Ioan Buia” (M 5)⁴, care la rândul lor declară că „am fost nași la un frate al meu în vara anului 1958, care s-a ținut în comuna Maieru și s-a căzut de acord să se facă cununia în rit greco-catolic și am găsit metoda în înțelegere cu preoții ortodocși, și s-au în biserica mare din localitate. Am mers câte două-trei persoane după ce s-a înserat, s-a închis biserica și s-a făcut cununia”. Nașă a fost și Elisabeta Andresse care declara: „soțul meu, fiind preot care n-a cedat ortodoxiei, n-a participat la cununie. Eu, fiind nașă, am luat un băiat din casă, prieten bun al mirelui, Maxim Jarda, care a acceptat, deși la ora aceea avea funcții politice și de stat” (M 2)⁵. „La terminarea cununii am ieșit iarăși, pe rând, din biserică și am plecat unde s-a ținut masa” (M 1)⁶.

De asemenea, în 1959, Silvia Vranău a fost nașă la cununia religioasă a soților Dumitru. Deși preotul Ioan Pop a semnat trecerea la ortodoxie și a fost numit preot ortodox în Sângeorz-Băi, el a oficiat căsătoria greco-catolică în clandestin în bisericuța de „peste Someș”, unde era și paroh (M 3)⁷.

---

¹ **L 9** = În perioada 1948-1989, George Uza a participat numai la Liturghia romano-catolică, dar știa de Liturghia greco-catolică ce se făcea în casa preotului Anton Buga.

² **L 6** = În perioada 1970-1989, Ioan Buia a participat la Liturghia greco-catolică în casa părintelui Anton Buga; A se vedea **L 13**; **L 15** = Ana Buia participa în fiecare dimineață, dar, mai ales, în „prima vineri din lună” la Sfânta Liturghie în casa preotului Buga, alături de mama și mătușa ei; **L 6** = a se vedea **I 6**.

³ **I 5** = După 1948, d-l Ioan Andronesi s-a spovedit clandestin la următorii preoți greco-catolici: Eugen Sârbu din Feldru, Traian Buzilă din Cluj, Ioan Roșu din Rebrîșoara, Virgil Florian din Ploiești; **I 6** = Doamna Maria Livia Andronesi s-a spovedit atât la preoții greco-catolici amintiți la **I 5**, cât și la preoții romano-catolici de la Rodna, Năsăud și Cluj; **I 7** = Ioan Buia declară că, pentru mărturisiri, mergea la romano-catolici la Rodna, Năsăud, Vatra-Dornei și Cacica.

⁴ **M 5** = Lucia Buia, fiica preotului Vasile Hanțiu, a fost căsătorită religios de preotul Iuliu Pop în biserica din Maieru.

⁵ **M 2** = În 1958 Elisabeta Andresse a fost nașă la cununia învățătoarei Lucia Buia cu tânărul Alexandru Buia. Cununia s-a făcut la biserica din maieru de preotul Iuliu Pop.

⁶ **M 1** = În vara anului 1958 Ioan Buia a fost naș de cununie la Buia Alexandru și Lucica. Cununia s-a făcut în biserica din comuna Maieru.

⁷ **M 3** = În 1959 a avut loc cununia religioasă a soților Dumitru unde nașă a fost Silvia Vranău. Căsătoria a fost oficiată de preotul Ioan Pop în biserica de „peste Someș”.

Tot în această perioadă, preotul Vasile Hanțiu „a căsătorit în rit catolic pe fiica preotului Virgil Andresse, dar în casă, în sânul familiei” (M 5)¹. „A mai cununat, tot în secret, și câțiva verișori și verișoare din partea ambilor părinți” (M 5)².

VIRGINIA PUIE (JARDA)

IV. 3. Perioada 1956-1973 (perioada de libertate condiționată)

Anul 1964 a însemnat pentru toți cei rămași în viață, o reîntoarcere la viață, dar nu de un de fusese ea lăsată la poarta de intrare în închisori. Era, altfel, ceea ce presupunea o continuare a luptei. Libertatea BRU a rămas nerecunoscută în toată vremea comunismului, iar cea individuală, personală, era și ea îngrădită și controlată³.

Datorită unor influențe externe, îndeosebi a presiunilor venite din Occident, în 1964, odată cu eliberarea tuturor deținuților politici, au fost eliberați cei cinci episcopi, care mai supraviețuiau în închisori: Ioan Ploscaru, dr. Iuliu Herțea, dr. Ioan Dragomir și dr. Alexandru Todea, rămânând în domiciliu forțat episcopul Iuliu Hossu, la Mănăstirea Căldărușani⁴. Dar, pentru că atât episcopii cât și preoții greco-catolici erau considerați „trădători de patrie”⁵, extrem de greu s-au putut plasa într-un serviciu oarecare. De aceea, pentru a-și câștiga existența, au fost nevoiți să accepte servicii umilitoare⁶.

În 1968, președintele Consiliului de Miniștri, Ioan Gheorghe Maurer și ministrul de externe, Corneliu Mănescu, au făcut o vizită la Vatican, Papei Paul al XVI-lea. De vizita aceasta, uniții și-au legat multe speranțe, dar cei care s-au opus atunci legalizării BRU au fost, în continuare, ierarhii BOR⁷, astfel că până în 1970, regimul este stăpân absolut pe situație. Are Securitatea, Miliția și mii de agenți, spioni, turnători care țin sub călcâie cele 20 de milioane de cetățeni români, iar BOR (oficială) secondează toate acțiunile lor⁸.

Regimul comunist propaga ateismul științific în școli, la radio, în presă, în întruniri, interzice tuturor membrilor de partid, funcționarilor, profesorilor, frecventarea bisericii, a scos orice element de educație religioasă din școli și împiedică catehizarea tineretului⁹.

În această perioadă de libertate condiționată a BRU, preotul greco-catolic Buga Anton a revenit în orașul Sângeorz-Băi, de unde el și familia lui „au fost dați afară și din propria locuință și expediați fără niciun lucru (X 5) de-al lor pentru că toate erau pe inventar și erau

¹ A se vedea M 5.

² *Ibidem*; În declarație nu s-a amintit numele acestora.

³ Codruța M. Stirban, Marcel Stirban, *Din istoria Bisericii Române Unite*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu-Mare, 2000, p. 398.

⁴ Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Tipografia Română Flair Press SRL, Oradea, 1993, p. 223.

⁵ Ioan Andrei, *Cruci de gratii*, Editura Helikon, Timișoara, 1993, p. 12.

⁶ Silvestru Augustin Prundu, Clemente Plăianu, *Catolicism și ortodoxie românească*, Editura Viața Creștină, Cluj-Napoca, 1994, p. 158.

⁷ *Ibidem*, p. 146.

⁸ Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Editura Imprimeria de Vest, Oradea, 1994, p. 146.

⁹ *Ibidem*.

de acuma al statului” (X 5). Dar, după cum spune dânsul, „cu greu mi-am refăcut o casă unde am rămas definitiv” (B)¹. Aici, într-o cămăruță și-a improvizat un altar și oficia Sfânta Liturghie în fiecare zi, prilej cu care spovedea și împărtășea pe credincioșii care participau la

COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)

Sfânta Liturghie. Acest lucru îl aflăm din declarația doamnei Ana Buia: „în fiecare dimineață, dar, mai ales, în prima vineri din lună când cinsteam, în mod deosebit „Inima lui Isus”, ne duceam să ne rugăm în capela improvizată de la balconul casei părintelui Buga Anton” (L 15)². „Părintele fiind în vârstă citea în cărțile sfinte doar cu ajutorul lupei și în fiecare dimineață, în frig sau căldură, celebra Sfânta Liturghie”. Liturghia începea, dimineața, la ora 6 (L 13)³ și participau atât credincioșii din localitate, cât și credincioși greco-catolici care erau la tratament, așa cum aflăm din următoarele declarații: „Câteodată avea și invitați pentru că nu știu cum apăreau, bineînțeles cu consimțământul lui, dar nouă nu ne prea spunea cine sunt și cu ce ocazii au fost invitați, dar participau și alții, câteodată, nu întotdeauna” (X 5)⁴; „mergeau pe ascuns la el, discutau despre situația Bisericii noastre și el mai făcea sfânta Liturghie, mai mergeau oameni străini veniți prin stațiune care îl cunoșteau, mergeam și noi la spovedanie, dar era foarte păzit, tare ne era frică” (L 12)⁵.

Despre aceste Liturghii ce se oficiau zilnic în casa părintelui Buga, aflăm atât de la persoane care au participat la Liturghie (L 10, L 12, L 14, X 7)⁶, cât și de la persoane care știau că se fac Liturghii, doreau să participe, dar le era frică (L 18, L 19, L 20, L 21, L 22)⁷. Cantorul Aurel Partene declară că „ș-o pregătit o capelă, dar era foarte apropiată și foarte păzită, așa cu strictețe, c-o fost un colonel, c-o stat numai de piele lui. O avut o cameră, aici

¹ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește despre „calvarul” familiei sale care erau „terorizați” zi și noapte de prezența securității; despre activitatea clandestină a tatălui său după ieșirea tatălui său din închisoare, dar, mai ales, după reîntoarcerea dânsului în Sângeorz-Băi; despre „invitații” care participau la Sfintele Liturghii în capela improvizată de el la mansarda casei; despre botezul făcut de tatăl său verișoarei sale și despre obiectele de cult ale bisericii noastre; B = *Mărturie și apel*. Preotul Anton Buga, 1 noiembrie 1990, Sângeorz-Băi.

² L 15 = Ana Buia participa în fiecare dimineață, dar, mai ales, în „prima vineri din lună” la Sfânta Liturghie în casa preotului Buga, alături de mama și mătușa ei.

³ L 13 = Ioana Buia, începând cu 1964, a participat regulat la Liturghia celebrată de preotul Buga în casa dânsului. Când părintele Buga era plecat din localitate, mergea la biserica romano-catolică din Năsăud.

⁴ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește despre „calvarul” familiei sale care erau „terorizați” zi și noapte de prezența securității; despre activitatea clandestină a tatălui său după ieșirea tatălui său din închisoare, dar, mai ales, după reîntoarcerea dânsului în Sângeorz-Băi; despre „invitații” care participau la Sfintele Liturghii în capela improvizată de el la mansarda casei; despre botezul făcut de tatăl său verișoarei sale și despre obiectele de cult ale bisericii noastre.

⁵ L 12 = În perioada 1970-1989, Ioan Buia a participat la Liturghia greco-catolică în casa părintelui Anton Buga.

⁶ L 10 = Elisabeta Andresse, după anul 1970, a participat la Liturghia făcută de preotul Anton Buga în casa dânsului;

L 12 = În perioada 1970-1989, Ioan Buia a participat la Liturghia greco-catolică în casa părintelui Anton Buga; L 14 = Flore Alexi a participat în casa preotului Buga alături de Emanoil Cristurean, învățătorul Sohorca și mulți alții; X 7 = Aurel Partene, în mărturia sa, vorbește foarte mult de preotul Anton Buga și familia sa, dar mai ales de activitatea clandestină a părintelui Buga după 1969. De asemenea, ne mărturisește că după 1948 s-au celebrat un timp Sfinte Liturghii în biserică de preotul greco-catolic Virgil Andresse, preot II în localitate, iar în 1955, în casa sa s-au făcut slujbe de preoții veniți la Băi.

⁷ L 18 = Preotul Nicolae Jarda amintește câțiva credincioși despre care știe că au participat regulat la Sfânta Liturghie celebrată de părintele Buga în casa dânsului; L 19 = Floarea Jarda declară că tatăl ei, Leon Buga, în perioada 1948-1989, a participat regulat la Liturghie în casa părintelui Buga; L 20 = Terente Alexi declară că știa despre Liturghia ce se făcea în casa părintelui Buga; L 21 = Virginia Lazăr mărturisește că știa despre familia Buia și ginerele cummimatei sale, Leon Buga, că participau în casa părintelui Buga la Liturghie; L 22 = Lucreția Jarda știa că se face Liturghia în casa părintelui Buga de la „moșul” ei, Leon Buga.

la Băi, n-o fost o sută de metri. N-aveai pe unde să intri, numai pe ușa din față, așa că cel care o prins a vini la Sfânta Liturghie, asta, așa când puteam, dar nu veneam în grupuri mari, așa, unu, doi, trei” (X 7)¹. „Acolo ne întâlneam mai multe persoane care veneam pe

VIRGINIA PUIE (JARDA)

---

rând, nu în grup, și plecam tot în felul acesta, ca să nu fim observate” (L 10)², „erau anonimi unul de altul; dacă-l prindea unul pe drum; unde ai fost? Ca să nu știe că o mai fost cineva pe acolo” (X 7)³. La Liturghie „nu îndrăzneam să cântăm cu voce tare și ne speria fiecare scârțâit al scârilor crezând că cineva ne urmărește” (L 15)⁴.

Toți acești credincioși s-au retras în singurătate, în acea capelă, au învins frica și s-au rugat, au urmat îndemnul Sfântul Apostol Pavel care spune: „În orice împrejurare, în orice rugă și rugămintă, închinați-vă prin mijlocirea Spiritului Sfânt; pe lângă acesta, vegheați cu desăvârșită stăruință în ruga pentru toți sfinții” (Efeseni 6, 18). Ei sunt cei care în acele momente grele, au cerut ca psalmistul: „Veselește-ne atâtea zile câte ne-ai încercat/ Atâția ani câți fost-am/ În care am văzut rele” (Ps. 85, 15); ei sunt cei care se adunau seara în familie și așa cum mărturisește Ana Buia „reciteam seară de seară rozarul, rugăciuni și cântece” (S 1)⁵. Acest lucru îl declară și Buia Victoria: „în perioada 1948-1989, am participat la rugăciune în casa familiei Buia Ioan, cumnatul meu. Aici făceam rozarul împreună cu preotul greco-catolic Cordoș Dumitru, acum preot la Negrești-Oaș. Pe atunci nu era preot, era doctor stomatolog” (S 4)⁶.

De asemenea, Elena V. Rusu Mateciuc declara: „meditam cu toate rozarul, Psalmii biblici și citeam ilustrate din Fatima pe care le primea tatăl meu de la prietenul lui, Antonio Cerne” (S 2)⁷. Astfel, puteau vedea frumoasa biserică de la Fatima mulțimea prezentă care se aduna în jurul ei. Într-o altă felicitare, trimisă în anul 1968, părintelui Rusu de prietenul său Antonio Cerne, spunea: „Bine că sunteți, în final, la pensie, cum la pensie este și Iuliu Hossu la mănăstirea din Moara Săraca/Căldărușani și poate cei cu minte vor face cu putință să se reîntoarcă la Milașul Mare, unde se născuse în 1885...”. Deși s-a interzis această corespondență, părintele Rusu a spus: „Vreți, nu vreți, și el îmi scrie”. Cei doi, părintele Rusu și Antonio Cerne, au păstrat legătura în continuare.

---

¹ X 7 = Aurel Partene, în mărturia sa, vorbește foarte mult de preotul Anton Buga și familia sa, dar mai ales de activitatea clandestină a părintelui Buga după 1969. De asemenea, ne mărturisește că după 1948 s-au celebrat un timp Sfinte Liturghii în biserică de preotul greco-catolic Virgil Andresse, preot II în localitate, iar în 1955, în casa sa s-au făcut slujbe de preoții veniți la Băi.

² L 10 = Elisabeta Andresse, după anul 1970, a participat la Liturghia făcută de preotul Anton Buga în casa dânsului.

³ X 7 = Aurel Partene...

⁴ L 15 = Ana Buia...

⁵ S 1 = Ana Buia vorbește aici despre serile de rugăciune în care în familia sa se recita rozarul, rugăciuni și cântece. Mergea la Liturghia romano-catolică de la Rodna și Năsăud, unde s-a împrietenit cu alți credincioși greco-catolici din Maieru, Ilva-Mică, Salva, Săsarm, Rebrîșoara.

⁶ S 4 = Victoria Buia participa regulat la rugăciune în casa cumnatului ei, Ioan Buia.

⁷ S 2 = În casa doamnei Elena V. Mateciuc, aceasta, împreună cu mama sa Victoria Rusu făceau numeroase meditații

Tot în această perioadă a venit „de câteva ori” (R 1)¹ la Sângeorz-Băi și IPSS Mitropolit Lucian și „a ținut exerciții spirituale cu un număr de intelectuali, între care și câțiva preoți” (R 1)². „Atunci a locuit la o familie de oameni venerabili” (R 1) și a „participat la Liturghie în

COMUNITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (1948-1989)

---

clandestinitate în acel loc, în acel locușor, în acea capelă mică” (X 5)³, care avea „o fereastră de se vedea în fața casei o pădure de brad și i-o amintit părintele că așa trebuie să fie un preot cum era un brad în pădure, care era mai frumos, drept și ridicat la înălțime” (X 7)⁴.

După moartea soției, preotul Anton Buga s-a stabilit la Sângeorz-Băi, după cum am arătat mai sus, dar își vizita des cei trei copii ai lui care și-au întemeiat familiile și s-au stabilit la Brașov. De fiecare dată când îi vizita, avea grijă să ceară o măsuță și câteva obiecte, totdeauna crucifixul și rozarul le avea la el și își făcea un locșor unde „putea să slujească lui Dumnezeu, să facă Sfânta Liturghie” (X 5)⁵. Acest lucru ni-l mărturisește și cantorul Aurel Partene: „pe urmă pleca la Brașov, acolo iară era activitate cu cunoscuții lui și așa o trecut timpul până ce-o venit timpul aiesta de revoluție” (X 7)⁶. Aici, la Brașov, părintele Buga, după cum aflăm din declarația fiicei sale, „profesa preoția în sensul că spovedea, mai boteza, dar precis știu de un singur botez, fiica verișoarei mele⁷ pe care a botezat-o la Brașov și este și a fost întotdeauna greco-catolică” (X 5)⁸.

De asemenea, preotul Anton Buga îl vizita destul de des și pe Episcopul Todea la Reghin: „Mult mere pe acolo ca să-l ajute și sta mult clandestin pe acolo” (X 7)⁹. Acest lucru îl aflăm de la cantorul Aurel Partene care mai declara: „La un moment dat, un băiat, acela mai mic, mi-a arătat o felicitare. Ce felicitare era? Era felicitare că nu știu câți ani a împlinit preotul Buga și l-a felicitat PS Episcop, o fost atunci, era sfințit sau era preot, de la Todea de la Reghin. Mi-o arătat cu mare bucurie: uite cum l-o felicitat PS Todea” (X 7)¹⁰.

Părintele Anton Buga a dus o activitate religioasă intensă în acea perioadă, atât la Sângeorz-Băi și Brașov, cât și la biserica romano-catolică din Rodna. „După ieșirea din închisoare a venit episcopul Marton Aron în vizită canonică la Rodna, unde a mers și preotul Buga. Când l-a văzut, l-a luat lângă el și au stat mult timp împreună povestind” (G 6)¹¹, și

---

¹ R 1 = IPM Lucian despre exercițiile spirituale ținute la Sângeorz-Băi „cu un număr de intelectuali, între care și câțiva preoți”.

² *Ibidem*; În declarații nu este amintit numele lor.

³ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește...

⁴ X 7 = Aurel Partene...

⁵ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește...

⁶ X 7 = Aurel Partene...

⁷ Nu menționează numele.

⁸ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește...

⁹ X 7 = Aurel Partene...

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ G 6 = Declarația lui Emil Iepurean despre părintele Buga și întâlnirea lui cu episcopul romano-catolic Marton Aron.

la Cacica, așa cum reiese din următoarea declarație: „pleca la Cacica în timpul postului și în preajma sărbătorilor Sfințelor Paști, spovedea mai multe zile și mai multe nopți împreună și cu alți preoți cu care se întâlneau acolo” (X 5)¹.

VIRGINIA PUIE (JARDA)

Despre tatăl său, preotul Vasile Rusu, Elena V. Rusu Mateciuc ne mărturisește: „Tatăl meu, preotul Vasile Rusu, a venit după anul 1968 și s-a stabilit cu domiciliul aici, la Sângeorz-Băi” (L 16)², „de foarte multe ori vorbea de acel minunat Doctor Cardinal Iuliu Hossu și-l visa foarte des. Ca o împăcare a doua, îi făcea Liturghie și îl pomenea pe episcopul nostru. Alături de el, deseori, venea în casa noastră preotul Vasile Hanțu³. N-aveam aveam cantor, în absența părintelui Hanțu, mama, împreună, făcea Liturghie și asistam noi la rugăciune” (X 3)⁴.

La fel, și doamna Lucia Buia ne mărturisește despre tatăl său, preotul Vasile Hanțiu: „După pensionare, Sfânta Liturghie a oficiat-o aproape în fiecare dimineață, fie acasă la noi, fie la preoții Rusu (pensionat) sau la preotul Anton Buga” (L 17)⁵. La Liturghia celebrată de preoții Rusu și Hanțiu nu participa decât familia, iar câteodată nici aceasta, pentru că în afară de familie și rudele apropiate, nu știa nimeni de activitatea lor clandestină.

Deși erau urmăriți de securitate, preoții greco-catolici din Sângeorz-Băi, atât cei doi care n-au semnat, cât și ceilalți care au apostat, și-au continuat activitatea lor pastorală în clandestinitate, reușind să formeze o mică comunitate de credincioși greco-catolici, alături de care l-au lăudat și l-au mărturisit pe Cristos.

(Continuare în numărul viitor)

---

¹ X 5 = Jipa Sultana, fiica părintelui Anton Buga, vorbește...

² L 16 = Elena V. Mateciuc, fiica părintelui Vasile Rusu, declară că tatăl său, după pensionare, a celebrat mai multe Liturghii în casa dânzei.

³ Este vorba despre părintele Vasile Hanțiu.

⁴ X 3 = Elena Virginia Mateciuc, fiica preotului Vasile Rusu, preot ce a semnat trecerea la ortodocși. Aceasta vorbește despre tatăl său și Liturghiile greco-catolice pe care le făcea în casa sa alături de alți preoți greco-catolici, de rugăciuni și serile de meditație pe care dânsa le petrecea alături de părinți și de mătușa sa. De asemenea, vorbește despre corespondența tatălui său cu Antonio Cerne de la Fatima.

⁵ L 17 = Lucia Buia...

OCTAVIAN ALEXI

O existență tragică

MIRCEA VLĂDICĂ¹

În loc de prolog

„Se fac crime pasionale și crime logice. Frontiera care le separă este incertă. Dar Codul Penal le distinge destul de comod prin premeditare. Suntem la vremea premeditării și a crimei perfecte. Criminalii noștri nu mai sunt acei copii dezarmați care invocau scuza dragostei. Sunt, dimpotrivă, adulți și alibiul lor este irefutabil. Filosofia poate servi la tot, până chiar la a schimba pe ucigași în judecători.”

Albert Camus

Cititorule,

Numai parcurgând rândurile scrise cu o mână chinuită, bolnavă și tremurândă, adresate familiei de către studentul deținut politic OCTAVIAN ALEXI, poți să-ți dai seama despre cutremurătoarea situație în care el a ajuns, când degradarea fizică la care a fost supus de către oamenii acelor vremuri puși în slujba hidrei comuniste l-au adus până acolo că ultimele cuvinte ale rândurilor sale să fie scrise de un coleg de suferință...

---

¹ Publicăm începând cu acest număr, cu acordul autorului, din lucrarea intitulată „Octavian Alexi – O existență tragică”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2000, pp. 3-7. Menționăm că scopul publicării a o mare parte din respectiva lucrare este acela de a aduce la cunoștința și informarea unui public cât mai larg a unor date istorice referitoare la martirajul unui tânăr sângeorzan în închisorile comuniste. Publicarea acestor date istorice sunt de interes pentru revistă și publicul nostru întrucât se referă la trecutul ținutului sângeorzan, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei locale.

Dragii mei,

Simt că sfârșitul se apropie, boala pe care am primit-o mi-a distrus sănătatea, Dumnezeu să mă aibă în ocrotirea lui nemărginită. N-am putere să scriu cu mâna câteva rânduri. Prietenul meu de suferință și luptă mă ajută și am speranța căci, dacă va scăpa cu viață, să vă trimită aceasta.

E iarnă, pe geam văd picuri înghețați și-mi aduc aminte de casa părintească pe care n-am s-o mai văd.

Vă rog, dacă veți găsi rămășițele mele pământești, să le puneți alături de părinții și strămoșii mei. Aș dori ca lângă mine să fiți voi, scumpii mei frați și surori. Dacă nu este posibil, nu plângeți pierderea mea și încercați să mă uitați, căci am căzut luptând pentru viitorul nostru și al copiilor voștri. Prin despărțirea noastră, s-a făcut un gol în rândurile luptătorilor și în familie, dar alții vor duce mai departe lupta, că victoria este a noastră.

Rămas bun, scumpii mei. Ultima mea dorință este să faceți în așa fel, ca trupul meu să se odihnească alături de acei care mi-au dat viață, m-au crescut și iubit. Mai bine este așa. Dumnezeu mă ajută să scap de suferința asta grea.

Dacă Dumnezeu va aduce – ziua eliberării - , să știți pe cine trebuie să pedepsiți. Acei ce vor rămâne nu vor lăsa nepedepsită trădarea, căci a fost trădare. Se vor prezenta unii care vor putea fi răsplătiți și totodată vor da relații. Unul, cu numele C., altul cu M., mai mult nu pot scrie.

Pitești 6 dec. 1949

Adio!

Octavian”

P.S. Această scrisoare a fost expediată prin mijloace de clandestinitate de către Crișan G. Din Cluj, strada Câmpului nr. 94, ajunsă la destinație în anii de mai târziu.

OCTAVIAN ALEXI – O EXISTENȚĂ TRAGICĂ

Argument

În anul 1990, după triumful revoluției din decembrie, primul meu gând a fost îndreptat spre cunoașterea adevărului despre meșteșugitul proces al studenților clujeni din aprilile 1949. mă mistuia gândul cunoașterii adevăratelor cauze care au generat inițierea lui, dar și a adevăraților vinovați în tot ceea ce s-a întâmplat atunci studenților. Îl cunoșteam atunci pe OCTAVIAN ALEXI și i-am purtat întotdeauna o admirație pentru modul în care a înțeles să lupte deschis pentru principiile lui, dar nu am cunoscut decât mult mai târziu urzeala motivelor care l-au trimis la pieire. Călăuzit de dorința cercetării și cunoașterii substratului și argumentelor care au stat la baza instrumentării acelei cauze, am încercat să fac primele investigații în arhiva Tribunalului Militar din Cluj, apoi al Ministerului Apărării Naționale de la Pitești, unde se găsesc sentințele proceselor judecate de către instanțele militare, dar și la Penitenciarul de la Pitești. Peste tot m-am lovit de invocarea prescripției documentelor, distrugerea arhivelor, etc. Nu m-am lăsat învins, considerând că a sosit timpul ca memoria lui să fie reabilitată, nu numai din motive sentimentale, ci mai curând al demnității și adevărului creștin, pentru că o forță lăuntrică îmi dădea mereu impuls, să lupt pentru reabilitarea lui în memoria colectivă a celor care l-au cunoscut, dar mai ales pentru ca nepoții lui de sânge să știe că el a căzut luptând pentru viitorul lor și al copiilor lor.

Iată, acestea au fost adevăratele motive care m-au determinat ca în ultimul an să cercetez cu profunzime acele documente ale vremii, care să mă îndreptățească să reconstitui evenimentele și faptele ce au făcut ca o parte a studențimii române, pe atunci cuprinse în Universitatea „Regele Ferdinand I” și Academia de Agricultură din Clujul anului 1946, la anii lor frumoși și tineri să poarte cu demnitate cununa de spini pe care Iisus Mântuitorul a purtat-o pe drumul Golgotei.

Printre purtătorii crengilor de spini pe frunte, a fost pentru o perioadă de timp a existenței sale tragice și băiatul blond cu ochii albaștri de cer senin primăvăratec – OCTAVIAN ALEXI – ale cărui rădăcini genealogice își aveau obârșia într-o minunată familie de harnici gospodari din Țara Năsăudului, pe Valea Someșului Mare, străjuită de munți semeți cu creste dantelate, ce-și despletesc izvoarele de ape puternic oxigenate în salbe de argint, la poalele falnicilor munți ai Rodnei, la Sângeorz-Băi, în casa unei familii de

descendenți ai „grănicerilor în sumane negre”, așezată atunci în amonte de parcul stațiunii balneare.

Încercând să rememorăm evenimentele și viața atât de scurtă, tumultoasă și zbuciumată a acestui minunat tânăr, în paginile cărții noastre dorim să prezentăm sub o formă inedită oamenilor din satul său, acum devenit oraș, fraților, nepoților, rudelor și pritenilor care încă mai sunt în viață, celor care l-au cunoscut, stimat și prețuit, chiar și întregii țări, adevăratele motive ale luptei duse de el, a supliciilor prin care a trecut și a stig-

MIRCEA VLĂDICĂ

---

matului pe care generația lui a fost obligată să o poarte timp de 50 de ani.

Paginile acestei cărți sunt, mai întâi de toate, doar o frescă a istoriei neamului nostru, dar prin prezentarea unor fapte reale, fără niciun fel de exagerare, așa cum ele s-au petrecut și nu cum au fost consemnate în arhivele securității și ale organelor de represiune, a justiției de atunci, aservită celor fără de Dumnezeu, să încercăm dezvăluirea adevărului. Acumularea lor șocantă crează o istorie, una tragică, neînțeleasă și absurdă prin care mizeria, nevoile și nedreptățile au încolonat studențimea, sub steagul acelei lupte și a trimis-o la zeci de ani de temniță. Nu pentru crime, nu pentru atentate, ci pentru drepturile care le cereau la muncă prin învățatură, prin credință în Dumnezeu și demnitate națională.

S-au scris mai multe cărți despre acei oameni tineri sau vârstnici, care și-au petrecut cei mai frumoși ani ai vieții după gratiile și zidurile închisorilor comuniste de la Gherla, Aiud, Târgșor, Sighet și Văcărești, dar despre Pitești, închisoarea în care a fost distrusă floarea tinerimii intelectuale române, s-a spus prea puțin. Au scris cărți despre Pitești Virgil Ierunca, Dumitru Bacu, Virgil Mateiaș, dr. Ioan Munteanu și Aurel Vișovan, care au cunoscut închisoarea pe dinăuntru, dar în scrierile lor a fost tratată numai detenția ca atare, încercându-se prin paginile acestora să se sesizeze opinia publică românească despre atrocitățile și silniciile la care au fost supuși studenții trimiși după gratii spre a-și ispăși o pedeapsă pentru motivul de a fi fost opozanții regimului, dar nu pentru a fi uciși acolo în mod bestial. Aceștia, însă, nu au vorbit sau au spus puțin despre motivele trimerii lor acolo.

Generația aceasta și cea viitoare, nepoții și strănepoții celor ce au fost închiși și schingiuiți pe nedrept și condamnați prin procese plătuite, prin declarații obținute în urma unor schingiuri, trebuie ca măcar acum să cunoască care au fost de fapt adevăratele motive pentru care au suferit înaintașii lor.

Este, așadar, această carte un „Memento”, un „Omagiu” adus memoriei studentului luptător anticomunist OCTAVIAN ALEXI, care și-au consacrat întreaga tinerețe și viață pe altarul credinței în Dumnezeu, al luptei împotriva comunismului și iubirii tuturor celor care au suferit alături de el, pentru dreptul de a învăța, munci și trăi, de la a cărui moarte s-au împlinit 50 de ani.

Când m-am apucat să scriu paginile acestei cărți, m-am gândit să mă feresc de factologie și doar să încerc să descifrez sensurile infernale și pronia divină din viața celor ce

au fost atunci acolo, să încerc să explic ceea ce se poate explica fără nicio patimă, dar, după ce am căutat și am întâlnit mulți oameni care au trăit și ispășit acolo, inserând materialul în mod progresiv m-a pornit o revoltă cumplită și mă întreb mereu: oare cum pot rămâne nepedepsite acele samalvonicii?

La întărirea argumentelor, care pledează pentru deschiderea unui câmp larg acțiunii de cercetare și cunoașterii adevărului despre universul concentraționar, a contribuit într-o mare măsură și contactul pe care l-am avut cu fostul student și deținut politic Aurel Vișovan, unul

---

OCTAVIAN ALEXI – O EXISTENȚĂ TRAGICĂ

---

din colegii lui de suferință și luptă, care nu a făcut greva foamei, dar împreună au trăit cele mai tragice momente pe care un om le poate trăi. Pentru că sistemul nervos al acestuia nu suportă nici măcar o aducere aminte, i-am citit cu multă atenția cartea publicată în 1999 cu titlul „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?”

Omul acesta, fiind el însuși unul dintre supraviețuitorii de la Pitești, spune prin discuții, dar mai ales prin memoriile sale scrise în paginile acelei cărți, citez: „Părerea mea este că atunci la 25 decembrie 1949, în camera 4 Spital, au fost introduși din timp aproximativ 60 de roboți pentru a înfăptui acel atac fulgerător asupra a 20 de tineri – toți șefi de grupări – sau elemente de elită”, de unde am dedus că rănilile fizice și psihice produse de acel masacru nemaîntâlnit, au fost atât de adânci, încât „nu suportă o privire retrospectivă din partea victimelor”. Torturile, după cât s-a văzut, nu s-au limitat la un simplu atac, cel de atunci, ele au durat încă doi ani de zile, cu perspective nelimitate... Acțiunile acelea de dezumanizare prin spălarea creierului, prin tortura neîntreruptă pe care oculta comunistă a botezat-o *reeducare*, s-au dovedit a fi fost o marfă bolșevică de import.

Atunci și acolo, pentru moment, istoria s-a oprit din mers și tot pentru moment a făcut loc Apocalipsei. Ne întrebăm mereu: Cum se poate oare că în Ceruri nu s-a făcut auzită disperarea, pentru că lupta lor și suferința a fost dusă în numele LUI și pentru preamărirea LUI? Acum sunt sigur, că toți cei ce au trecut pe la Pitești și supuși acelor satanice metode doreau să moară. Dar, după câte se vede, la Pitești cu puține excepții a fost el, care a scăpat prin moarte, prin mândrie și nu prin umilință, „pentru că nu a fost temniță care să-l înspăimânte”, acesta fiind îndemnul care l-a urmat, moartea devenindu-i o izbăvire.

Mândria era un păcat? Acesta se cerea pedepsit și reevaluare? Poate acesta să fi fost motivul pentru care Cerul și-a revărsat energia, acolo, asupra lor?

Este departe de mine gândul ca acum să creez un discurs naționalist sau împotriva credinței, prin evocarea acelor vremuri și întâmplări, sau să încerc răstălmăcirea adevăratelor sensuri ale luptei tineretului universitar clujean din generația anului 1946, a acțiunilor desfășurate de ei atunci și mai târziu, dar în niciun caz nu putem să permitem ca memoria celor căzuți și care s-au sacrificat în lupta pentru dreptate și adevăr să fie menținută în întuneric și pătată până la sfârșitul veacului, iar ei să fie menținuți în memoria colectivă a neamului drept „huligani”, așa cum potențații acelor vremuri i-au categorisit.

Învățând de la ei să iubim, să nădăjduim și să iertăm, nu trebuie în niciun caz să nu se cunoască cu limpezime situația prin care au trecut și să se uite că au fost batjocoriți, schingiuiți și apoi asasinați fizic sau moral, ci să se spună răspicat aceste adevăruri. A spune adevărul despre suferințele îndurate de tineretul intelectualității române a acelei perioade pentru cauza neamului românesc nu înseamnă un discurs naționalist și o încercare de învrăjbire, ci mai degrabă un semnal de alarmă, pentru ca sângele vărsat să nu fi fost zadarnic, pentru ca acele vremuri să nu se mai repete în vecii vecilor.

Cartea aceasta nu este scrisă de un specialist al cuvintelor meșteșugite și ea reprezintă

MIRCEA VLĂDICĂ

---

o importanță pentru acei oameni care își au înfipte adânc rădăcinile în pământul acestui colț de plai de sat românesc de munte, de legendă, de cântec și dor, iar prin prima ei parte se constituie ca o frescă, o fărâmbă din istoria neamului nostru supus unei mari încercări de-a lungul existenței sale... Ea poate să constituie o pagină de istorie locală, bogată de exemple de oameni care și-au înscris destinele loe pe altarul credinței din străbuni moștenite, păstrate și cultivate din generație în generație, a căror crez a fost mereu munca, cinstea și demnitatea.

(Continuare în numărul viitor)

ÎNCEPUTURILE SLUJIRII PREGĂTITOARE A PĂRINTELUI VASILE HANȚIU¹ ÎN MAIERU

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Începutul slujirii părintelui, conform documentelor din arhivele Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului, este menționat cu data de 1 octombrie 1958 când, încetându-i angajarea de la parohia Gersa II (aparținând comunei Rebrîșoara), a fost transferat la parohia vacantă Maieru II, din raionul Năsăud, acest post fiind extrabugetar².

Părintele Vasile Hanțiu a făcut numeroase demersuri la Episcopia Ortodoxă din Cluj în care-i ruga să binevoiască a-l salariza deoarece n-avea cu ce să-și școlarizeze copiii, apoi să dispună să poată locui la Maieru cu familia, cu copiii, în casele parohiale. Această ultimă cerere era completată cu mențiunea că părintele Pop Iuliu „este singur numai cu doamna la Maieru”³.

Aflând de numirea părintelui Hanțiu, un grup de credincioși din Maieru, întocmesc o petiție pe care au trimis-o Episcopiei, în care se menționa:

„Subsemnații credincioși ai Bisericii strămoșești, domiciliați în comuna Maieru, din raion Năsăud, am înțeles că P.S. voastră intenționați a numi un preot în postul vacant în Maieru...

Întrucât avem o singură casă parohială și aceea slabă și necorespunzătoare, care este locuită de părintele paroh Iuliu Pop, întrucât o altă casă corespunzătoare nu avem în comună și unde s-ar găsi, sunt ocupate de peste 20 de învățători, iar a edifica o nouă casă

---

¹ Întrucât ultima parte a vieții și-a trăit-o în Sângeorz-Băi alături de fiica lui, Lucia, am găsit de cuviință să prezint activitatea pastorală a părintelui în Maieru

² **Arhivele Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului**, Document nr. 7172/III/31 – 1958.

³ *Idem*, Documentul nr. 8372/8359 – 22.11.1958.

parohială e cu neputință, cu fiască supunere vă rugăm să binevoiți a numi în acest post pe părintele Ion Bolog din Ilva-Mare Sat, a cărui soție este din Maieru, are casă a sa proprie și părinți bătrâni care așteaptă a fi îngrijiți.

Această cerere o facem în numele și cu consimțământul tuturor credincioșilor din această parohie”.

Petiția a fost trimisă printr-o carte poștală la data de 25 noiembrie 1958 de către Adrian Cobzaș, punându-și semnătura: Vasilca Alexandru, Balotă Zaharie, Motofelea T., Rebrîșorean D. Ionel, Sângeorzan Ion, Sângeorzan Petre, Vârtic Solovăstru, Aurel Bumbu,

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Alexandru Bumbu, Varvari Virgil, Sângeorzan Vasile, Vârtic Ionel, Candale Simion, Istrate Vasile, Isip Alexandru, Scridonesi Niculae, Hădărău Cifor, Rus Alexandru¹.

La data de 29 noiembrie 1958 este convocată ședința consiliului parohial prezidată de protopopul ortodox de Năsăud. La această ședință au mai luat parte Iuliu Pop, paroh local, Vasile Hanțiu, preot, iar din consiliul parohial: Adrian Cobzaș, prim epitrop, Teodor Avram, Vasile N. Candale, Teodor Lorinț, Aurel Bumbu, Ion C. Berendea, Anton Motofelea, Alexandru Sidor, Constantin Scridonesi, Silvestru Vârtic, Cifor Avram și Alexandru Vasilca.

Părintele protopop a adus la cunoștință ordinul Episcopiei prin care la postul vacant Maieru II este numit părintele Vasile Hanțiu, ca extrabugetar, care numire a fost recunoscută de Ministerul Cultelor. În numele consiliului parohial a luat cuvântul primul epitrop Adrian Cobzaș care a spus despre „credincioșii parohiei Maieru că au fost și sunt îndestulați cu părintele Iuliu Pop, care timp de aproape 29 de ani a păstorit cu vrednicie spre absoluta mulțumire. Întrucât Sfânta Episcopie a aflat bine să completeze postul de preot II, declară că din motivul că a doua casă parohială nu este, iar salariu de la stat nu este, în acest post vacant se roagă respectuos ca să fie numit părintele Ion Bolog din Ilva-Mare Sat, a cărui soție este din Maieru și are casă proprie unde va putea locui, iar în ce privește salarizarea Ion Bolog va avea și pământ propriu...

Consiliul parohial, în principiu, este de acord ca părintele Hanțiu să vină la Maieru, însă i se pune în vedere că nu i se asigură locuință și nici completare de salariu de la credincioși...”.

Părintele Hanțiu declară că în cazul că și-ar găsi locuință primește condițiile arătate mai sus². În sprijinul părintelui vine văduva Boșca Aurelia care-l primește în chirie în locuința sa de pe strada Principală nr. 637 până ce își va găsi o locuință mai potrivită (2 decembrie 1958).

La data de 31 decembrie protopopiatul anunță Episcopia că părintele Vasile Hanțiu a fost instalat în parohia Maieru II.

La data de 20 ianuarie 1959 părintele Hanțiu trimite o adresă către Episcopie în care specifică că:

---

¹ *Idem*, Documentul nr. 8588/8372 – 28.11.1958.

² *Idem*, Documentul nr.108 – 8588/1958.

- a fost bine primit de credincioși;
- nu este în clar cu drepturile pe care le are ca preot II;
- preotul I și-a reținut din ceea ce el însuși a câștigat 3/5, iar 2/5 i s-au dat lui;
- părintele I îl trimite în cele mai dificile situații;
- parohia să fie delimitată între cei doi preoți;
- are o situație foarte grea, nu posedă avere.

Luând act de cele enumerate mai sus Episcopia trimite, la rândul-i, o adresă către protopopiat în care-i sunt transmise următoarele sarcini de îndeplinit:

ÎNCEPUTURILE SLUJIRII PREOȚEȘTI A PĂRINTELUI VASILE HANȚIU ÎN MAIERU

- delimitarea teritorială în mod echitabil și pașnic;
- preotul Pop să fie cu maximă înțelegere;
- să-și poată asigura traiul¹.

În data de 6 februarie 1959 are loc o ședință a consiliului parohial în care s-a pus problema împărțirii „pe din două” a parohiei. Inițial, prim epitropul Adrian Cobzaș s-a opus acestui fapt pentru că „poporul nu e de acord, oamenii să meargă unde vreau și la ce preot vreau”. Părintele Iuliu Pop a propus împărțirea sesiunii parohiale, în fața consiliului, după cum urmează:

- arabilul „La Balasina”, „La gară”, cimitirul nou din „Strâmtură”, cimitirul din jurul bisericii noi și cimitirul dela „Văzură (?)”, vor fi pentru părintele Pop;
- arabilul „La Caba”, grădina de la Aurelia Boșca, cimitirul din jurul bisericii mici și cimitirul de la „Paltin”, părintelui Hanțiu;
- locul arabil de la „Prislopul Cabeii” – în părți egale preoților.

Preotul Vasile Hanțiu s-a declarat mulțumit de această împărțire, acest lucru fusese comunicat de către protopopiat Episcopiei².

După o oarecare perioadă de calm, la data de 18 noiembrie 1960 Episcopia este sesizată printr-o „anonimă” că părintele Hanțiu a slujit beat Sfânta Liturghie, fapt ce a determinat Episcopia să declanșeze o anchetă.

Ancheta a avut loc în data de 20 noiembrie 1960, la familia lui Șpan Varvara, care a fost întrebată dacă a fost părintele Hanțiu la sfeștanie și dacă „a băut până-n ziuă și a mers rupt de beat la Sfânta Liturghie”.

Șpan Varvara, cu ocazia anchetei, a fost găsită acasă în pat, bolnavă. A declarat că părintele a făcut sfeștanie în ziua de 12 noiembrie 1960 cam pe la ora 5 a după-amiezii și a stat la dâșii până la ora 7 (19). În timpul cât a stat la familia Șpan n-a consumat decât 50 grame de vin, la stăruința insistentă a dâșei, după care a plecat.

În acest timp la familia Șpan a sosit Buda Viorica gestionară la cooperativă și a confirmat același lucru

---

¹ *Idem*, Documentul nr. 412/108 – 20. 01. 1959.

² *Idem*, Documentul nr. 97/1959.

Părintele Hanțiu, după declarațiile numiților, nu bea din cauză că e bolnav de stomac. De față la aceste declarații a fost de față și Anțig Petru, Maieru nr. 665.

I-a mai fost luată o declarație și văduvei Boșca Aurelia, educatoare pensionară care a menționat printre altele:

- părintele a stat în chirie din 13 decembrie 1958 până în 15 noiembrie 1960;
- nu l-a văzut niciodată beat;
- s-a prezentat acasă devreme;
- n-a mers beat la biserică¹.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Prin cele de mai sus am încercat să fac cunoscut greutățile, piedicele ce se puneau unui preot modest de țară în acei ani în care s-a instaurat comunismul în România, nimicurilor la care se pretau, inventând orice motive pentru a strica liniștea slujitorilor bisericii, dat și a credincioșilor.

---

¹ *Idem*, Documentele nr. 6815/18. 11. 1960 și 6816/22. 11. 1960.

Autorii

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; masterat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; autor al volumului *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura *Charmides*, Bistrița, 2009, și al mai multor articole publicate în diferite periodice.

PUIE (JARDA), VIRGINIA, născută în Sângeorz-Băi, școala primară și liceul în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Greco-Catolică (specializarea Asistență Socială) din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, actulamente locuiește în Tihău, județul Sălaj.

SOHORCA, IUSTIN, născut în Sângeorz-Băi la 23 ianuarie 1881, fiul lui Silviu Sohorca și al Irinei, născută Budurlean. Instruirea primară la școala primară din localitate, școală confesională organizată pe două clase la care era învățător Ștefan Utalea. După aceea a trecut pentru următoarele două clase la fosta școală trivială românească. De aici trece la Gimnaziul superior românesc din Năsăud. Între anii 1896-1899 studiază la Preparandia română greco-catolică din Gherla. Începând cu anul școlar 1899-1900 își începe activitatea de învățător la școala confesională greco-catolică din Sângeorz și pe care cea s-o practice 33 de ani, iar în perioada 1925-1932 îi fusese director. Și-a făcut stagiul militar în 1902-1903, iar din 1914 a fost mobilizat în armata austro-ungară. În data de 26 mai 1904 se căsătorește cu Cătălina Jojă, localnică, neavând copii. Este autor a mai multor lucrări, rămase în manuscris, privitoare la istoria locală sângeorzană. A murit în 19 februarie 1966.

SOHORCA, SILVIU, născut în Sângeorz, la început capelan între anii 1876-1881, iar din 1881, după moartea preotului Simion Tanco, preia toate sarcinile parohiei până în anul 1882.

URECHE, LAZĂR, născut la data de 14 ianuarie 1948, la Maieru; a absolvit Facultatea de Istorie - Filosofie a Universității „Al. Ioan Cuza” din Iași și a susținut doctoratul în istorie la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. A publicat lucrările: *Emil Boșca-Mălin, Telepatie și hipnoză în închisorile comuniste. Studiu introductiv, note și comentarii*, Editura „Glasul Bucovinei”, Iași, 1995; *Fondurile grănicerești năsăudene*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001 și *Academicianul Virgil Șotropa*, Editura „Napoca Star”, 2011. De asemenea, a desfășurat o susținută activitate publicistică științifică în publicațiile din județul nostru și în cele de specialitate, și datorită probității științifice poate fi socotit un model. S-a stins din viață în data de 21 octombrie 2011 după o boală grea, necruțătoare, dar cărțile și spiritul său sunt vii în amintirea celor care l-au cunoscut.

VLĂDICĂ, MIRCEA, născut la 5 septembrie 1930, în comuna Ilva-Mare. Este absolvent al Colegiului „George Coșbuc” din Năsăud și, apoi, al Facultății Speciale Tehnico-Economice de pe lângă Institutul de Căi Ferate București, al Facultății de Științe Economice și al celei de Științe Juridice din cadrul Universității din Cluj-Napoca. A desfășurat activități în domeniul căilor ferate, în exploatarea miniere de suprafață și în construcții-montaj din această rețea. A publicat diverse studii și articole în reviste de specialitate, iar după pensionare a debutat cu lucrarea istorico-monografică *50 de ani, o istorie săpată în piatră în exploatarea miniere de suprafață din Transilvania și Bucovina*, realizată împreună cu un alt specialist; apoi *Oameni de seamă ilveni*, 2000; *Octavian Alexi – o existență tragică*, 2000; *Ilvenii în vâltoarea vremurilor*, 2001, pentru care ilvenii l-au răsplătit, conferindu-i titlul de Cetățean de Onoare al comunei Ilva-Mare, iar Societatea cultural-științifică „Virtus Romana Rediviva” din Cluj-Napoca, Diploma de Excelență în anul 2000. pasionat de cercetarea istorică a locurilor și vieții oamenilor din Sângeorz-Băi, în mijlocul cărora a trăit și cu care și-a legat destinele vieții, carod al unei munci de mai mulți ani, a publicat lucrarea *Sângeorz-Băi – veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, 2003.

Cuprins

HRISTOS A ÎNVIAT!	3
CUVÂNTUL IERARHILOR	4
TRADIȚII	
SILVIU SOHORCA, <i>Doine și hore populare – De pe Valea Someșului</i>	9
IUSTIN SOHORCA, <i>Datini și folclor din Sângeorz-Băi</i>	11
BISERICĂ ȘI SOCIETATE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ	
DR. LAZĂR URECHE, <i>Tineri sângeorzeni, descendenți din grăniceri, sprijiniți din fondul de stipendii năsăudean</i>	19
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Și clopotele ieromonahului Ioachim Bâznog au istoria lor</i>	27
RĂNILE COMUNISMULUI	
VIRGINIA PUIE (JARDA), <i>Biserica Română Unită din orașul Sângeorz-Băi între anii 1948 – 1989</i>	32
MIRCEA VLĂDICĂ, <i>OCTAVIAN ALEXI – o existență tragică</i>	46
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Începutul slujirii preoțești a părintelui Vasile Hanțiu în Maieru</i>	52

AUTORII.....56

**CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229**